Eser Adı: Karakoyunlu Cihanşah'ın Türkçe Şiirleri
Müellifi: Karakoyunlu Cihanşah
Hazırlayan: Muhsin Macit
Yayın Yılı: 2017
ISBN: 978-975-17- 3631-4

Ana Yayın Numarası: 3368
Kültür Eserleri Dizisi-508

Adres: Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet
Caddesi, No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA
Telefon: 00 90 312 3099001
Faks: 00 90 312 3098998
e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr-
http://ekitap.kulturturizm.gov.tr

KARAKOYUNLU CİHÂNŞÂH'IN TÜRKÇE ŞİİRLERİ

Hazırlayan
Dr. Muhsin Macit

Ankara
2017

GİRİŞ

KARAKOYUNLU CİHÂNŞÂH [HAKÎKÎ] VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Karakoyunlu hükümdarıdır. Babası Kara Yusuf, annesi ise Kadem Paşa Hatun'dur[1]. Cihânşâh'ın doğum tarihi ve yeri konusunda farklı görüşler vardır. Genel olarak 1405 yılında Mardin'de dünyaya geldiği kabul görmüştür[2]. Azerbaycanlı araştırmacılardan Eliyar Seferli ve Halil Yusifli, 1397'de Hoy'da dünyaya geldiği kanaatindedirler[3]. Türkmen bilim adamı G. Kurbanov ise Devletşah'a atfen Cihânşâh'ın 1399 yılında dünyaya geldiğini belirtmektedir[4]. Cevad Heyet de bu görüşü benimsemiş görünmektedir[5].

1415 yılında Kara Yusuf, Sultaniye'yi alınca oranın idaresini, çok genç olmasına rağmen Cihânşâh'a verdi. 1420 yılında Kara Yusuf öldüğünde Cihânşâh bu görevinin başındaydı. Babasının ölüm haberini alınca Tebriz'e doğru yöneldi. Bu fırsatı değerlendiren Şahruh, Sultaniye ve Tebriz'i aldı. Şahruh bölgede sarsılan iktidarını yeniden sağlamlaştırdı. 1435 yılında tekrar bir sefer düzenledi ve Rey şehrine kadar ilerledi. Cihânşâh'ı yanına davet ederek Azerbaycan'ı İskender'den almak üzere görevlendirdi (1436). Cihânşâh'ın kardeşleriyle ve aynı coğrafyada hüküm süren diğer boylarla sürdürdüğü mücadele sonucunda elde ettiği başarılar, onun 1438 yılından ölümüne kadar (1467) Karakoyunlu hükümdarı olmasını sağladı. Ülkesine ülkeler kattı. Kısa sürede Timurlularla mücadele edebilecek seviyeye erişti. Osmanlı padişahlarıyla iyi ilişkiler kurdu. Cihânşâh'ın soyunu Oğuz Han'a dayandırmak suretiyle II. Murad'la kurmaya çalıştığı yakınlığa ilişkin Şükrullah'ın *Behçetü't-tevârih*'inde anlattığı anekdot ilgi çekicidir[6]:

> "852 (1449) senesinde merhum Sultan Murad, bu fakiri, Mirza Cihan Şah'a elçi olarak görevlendirdi. Oraya varıp hizmeti yerine getirdim. Oraya varıp hizmeti yerine getirdim. Bir gün komutanlardan biri geldi ve "Mirza seninle yalnız konuşacak, yalnız gelmen gerekir" dedi. "Duydum ve itaat ettim" diyerek hemen huzura vardım. Sohbet esnasında Mirza, "Sultan Murad benim ahiret kardeşimdir. Kardeşlikten ayrı olarak da akrabamdır, yakınımdır" diye buyurdu. Akrabalığın sebebi soruldu. Tarih okuyucusu Mevlana İsmail'in çağırılmasını ve

---

[1] Erciş'e bağlı Zortul Köyü'ndeki anonim kümbetin Kara Yusuf adına inşa edildiği tahmin edilmektedir. Van istikametinden Erciş'e girişte yolun solunda kalan Kadem Paşa Hatun Kümbeti de 863/1458 yılında Celâyirli emirlerinden Devlet Yâr oğlu Rüstem tarafından Kara Yusuf'un hanımı Kadem Paşa ve oğulları için yaptırılmıştır. Her iki kümbette de mezar kalıntısı mevcut değildir (Bkz. Abdüsselam Uluçam (2000). *Ortaçağ ve Sonrasında Van Gölü Çevresi Mimarlığı I: Van*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 187-191).

[2] Mükrimin H. Yınanç (1945). "Cihânşâh". *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: MEB Yay. 173.

[3] Eliyar Seferli vd. (1993). *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 2*: *Azerbaycan Türk Edebiyatı-II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 88.

[4] G. Kurbanov (1990). *Porseyazıçnoe Literaturnoe Nasledie Turkmen v XIV-XV vv.* Aşkabat: İlim. 118.

[5] Cevad Heyet (1376). *Azerbaycan Edebiyat Tarihine Bir Bahış*. Tahran: Varlık Yay. 58.

[6] Hasan Almaz (2013). *Behçetü't-tevârih.*İstanbul: Mostar Yay. 376; M. Fuad Köprülü (1966). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. 212.

Oğuz tarihini de getirmesini emretti. Mevlana İsmail geldi ve Moğol hattıyla yazılmış bir kitap getirdi. O kitaptan şu bilgileri verdi: Oğuz'un altı çocuğu vardı. İsimleri Gök Alp, Yer Alp, Deniz Alp, Gün Alp, Ay Alp ve Yıldız Alp'tir. Mirza, kardeşim Sultan Murad'ın nesebi Gök Alp b. Oğuz'a ulaşır, dedi ve Gök Alp'in evlatlarını Ertuğrul b. Süleyman Şah b. Kaya Alp b. Kızı Boğa'ya kırk beşinci göbekte ulaştırıp Kara Yusuf'un nesebini de kırk birinci göbekte Deniz Alp'e ulaştırdı. Bu iki padişahın nesebi belli olunca Mirza, kardeşim Sultan Murad'ın nesebi, bizim nesebimizden gök ve deniz arasında fark olduğu kadar büyüktür diye buyurdu"[7].

Cihânşâh'ın Osmanlılarla aynı kökenden, Oğuz soyundan gelmiş olduğuna dair bu inancını siyasal ve kültürel ilişkilerle de pekiştirmeye çalıştığı bilinmektedir. Münşeatlardan Fatih Sultan Mehmed ile Cihânşâh'ın mektuplaştıklarını öğreniyoruz. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi No. 3333'de kayıtlı bulunan bir münşeat mecmuasında Cihânşâh'ın Fâtih Sultan Mehmed'e yazdığı Farsça bir mektupla Fâtih'in Cihânşâh'a verdiği cevabî mektup yer almaktadır (v. 43b-45a).

Cihânşâh egemenliğini sürdürdüğü coğrafyada Akkoyunlularla mücadele halindeydi. En büyük rakibi olan Uzun Hasan'la giriştiği mücadelede Çapakçur (Bingöl) yakınlarındaki Sancak mevkiinde öldürüldü (Kasım 1467). Cihânşâh'ın cesedi Tebriz'e nakledilerek Muzafferiye Medresesinin avlusuna defnedildi[8].

Ardında eşi Cân Begüm ve hayatta olan çocukları kaldı. Cihânşâh ile oğulları arasındaki ihtilafların giderilmesinde ve emirlerin faaliyetlerinde etkili olduğu kaynaklarda ifade edilen Cân Begüm[9], Cihânşâh'ın ölümünden sonra, 1468 yılında Karakoyunlu hükümdarı olan üvey oğlu Hasan Ali tarafından öldürüldü[10]. Lakin Can Begüm'ün geriye bıraktığı vakıf eserler sayesinde yaşamaya devam etti[11].

Cihânşâh hükümdarlığı döneminde (1438-1467) sadece devletinin sınırlarını genişletmekle kalmaz; aynı zamanda kültür ve sanat hayatını geliştirmek için Muzafferiye Medresesi gibi kurumların oluşmasına öncelik verdi. Bilgin ve sanatkârları himaye etti. Özellikle Cihânşâh'ın oğlu Pir Budak'ın himayesinde nakış ve cilt sanatı olağanüstü gelişim

---

[7] Bu kısım *Behçetü't-tevârih*'in sadece Nuruosmaniye nüshasında yer almaktadır.

[8] G. Kurbanov (1990). *Porseyazıçnoe Literaturnoe Nasledie Turkmen v XIV-XV vv.* Aşkabat: İlim. 118.

[9] Ayşe Atıcı Arayancan (2011). "Akkoyunlu ve Karakoyunlu'da Kadının Devlet Yönetimi ve Diplomasideki Önemine İki Örnek: Hatun Can Begüm ve Sara Hatun", *Selçuk Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 29: 285-301.

[10] Faruk Sümer (1945). "Karakoyunlular". *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: MEB Yay. 292-304.

[11] Christoph Werner (2015). "Kızlarım İçin Bir Vakıf: Hatun Can Begüm ve Tebriz'de Gök Mescid'in Karakoyunlu Vakıfları". çev. Leyla Yıldız. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 2: 251-266.

gösterdi[12]. Cihânşâh'ın patronaj konumunun Osmanlı kültür ve sanat çevrelerinde de takip edildiğini göstermesi bakımından Fatih devri şairlerinden Ahmed Paşa'nın aşağıdaki beyti ilgi çekicidir[13].

Gonca gibi câmesin çâk ide çün bülbül gibi
Okuya şi'rüm *Cihân-şâhun* gazel-hânı dürüst

Cihânşâh'ın Osmanlı saray çevrelerinde tanındığına dair bir başka kayıt ise II. Bayezid döneminde Atûfî adlı bir şahıs tarafından düzenlenen 909 (1503) tarihli Defter-i Kütüb'de vardır. II. Bayezid'in Saray Kütüphanesi'nde bulunan kitapların listesini içeren bu belgede hem "Tafsîlü'd-Devâvini'l-Farisiyye" hem de "Tafsîlü'd-Devâvini't-Türkiyye ve'l-Moğoliyye" başlığı altında *Dîvân-ı Hakîkî* yer almaktadır[14].

Hakîkî'nin bilinen tek eseri *Dîvân*'ıdır. Hakîkî Divânı'nın İstanbul ve Londra nüshalarını karşılaştırarak ortaya koyduğumuz metne göre; şairin 96 Türkçe gazeli ve 35 tuyugu vardır. Bunlardan başka Hakîkî, 31 mesnevi, 116 gazel, 1 müstezad olmak üzere 148 Farsça şiir söylemiştir.

DÎVÂN-I HAKÎKÎ

A-Hakîkî Dîvânı'nın Yazma Nüshaları

Şimdiye kadar *Hakîkî Dîvânı*'nın beş yazma nüshası tespit edilmiştir.

1-Erivan Matenadaran Elyazmaları Arşivi No. 965.

Bu nüshayı görmedim. Ancak bu nüshaya dayanarak Hakîkî'nin Türkçe şiirlerini neşreden Latif Hüseyinzade, nüshanın müellif hattı olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır (1966: 9). Hüseyinzade'nin de dahil olduğu yazarların hazırladığı Bakü neşrinde bu iddia yer almadığına göre yazar, tahmininin tutarlı olmadığını daha sonra fark etmiş olmalıdır. Hüseyinzade'nin verdiği bilgilere göre bu nüshada şairin 61 Türkçe gazel, 16 tuyug ve 78 Farsça gazeli vardır. Türkmenistan Türkmenbaşı Kolyazmalar Enstitüsü No. 2220'de kayıtlı mikrofilmine dayanarak E nüshası hakkında bilgi veren G. Kurbanov'un naklettiklerine göre ise 54 varaktan ibaret olan nüsha, ciltsizdir. Bu nüshada 1-30. varaklarda 79 Farsça gazel, 31-52. varaklarda 58 Türkçe gazel, 53-54. varaklarda 16 tuyug vardır (Kurbanov 1990: 25). Hakîkî Dîvânı'nın Bakü neşrinde verilen bilgilere göre müstensihi belli olmayan bu nüsha, H. 879/1474-75 yılında, yani Cihânşâh'ın ölümünden 7-8 yıl sonra istinsah edilmiştir (Rahimov 1986: 4).

[12] Lâle Uluç (2006). *Türkmen valiler, Şirazlı ustalar, Osmanlı okurlar-XVI. yüzyıl Şiraz elyazmaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay. 28, 66: Sevay Atılgan (2000). *15. Yüzyıl Karakoyunlu Türkmen Minyatürleri*. Doktora Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.

[13] Ali Nihat Tarlan (hzl.) (1966). *Ahmet Paşa Divanı*. İstanbul: MEB Yay. 137.

[14] İsmail E. Erünsal (2008). *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları*. Harvard University. 256-257.

2-Londra British Library Or. 9493.

86 varaktan ibaret olan bu nüshanın her sayfasında nestalik hatla yazılmış 10-11 satır vardır. 1b-42a varaklarında 115 Farsça gazel ve 1 Farsça müstezad yer almaktadır. 45b-80a arasında 92 Türkçe gazel vardır. Bunu müteakip 80b-85b varaklarında 33 tuyug yer alır. 86a'da ketebe kaydı vardır. 86b'de ise Ferruh Fermâyed başlığı altında biri Türkçe, diğeri Farsça olmak üzere iki gazel vardır. Nüsha, 893 Şevval/Eylül 1488 tarihinde Kanber Ali tarafından istinsah edilmiştir.

3-İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Kısmı No. 3808.

Kitâb-ı Dîvân-ı Hakîkî adıyla kayıtlıdır. 107 varaktır. Her sayfada nestalik hatla yazılmış 11-12 satır vardır. İstinsah tarihi belli değildir. 1b-31a varaklarında 31 Farsça mesnevi, 31a-31b'de Farsça müstezad, 32b-70b'de 112 Farsça gazel, 71b-103b varaklarında 94 Türkçe gazel ve 103b-107a varaklarında 29 tuyug bulunmaktadır.

4-Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi Elyazmaları Bölümü İsmail Saib, I. 2221.

Eser, 26 varaktan ibaret eksik bir nüshadır. Bu nüshada 80 Türkçe gazel vardır. Bu nüshada Farsça şiirler ve tuyuglar yoktur. Elhâc Hüseyin tarafından 12 Muharrem 1290/ 12 Mart 1873 tarihinde istinsah edilmiştir[15].

5-İran Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Nu: 8198.

Hakîkî Dîvânı'nın en son olarak tespit edilen bu nüshası şairin Farsça ve Türkçe şiirlerini içermektedir. Nestailk hatla istinsah edilen nüsha 143 varaktır. Her sayfada 10-11 beyt yazılıdır. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Nüsha Farsça mesnevilerle başlamaktadır. Ardından 108 Farsça gazel, 1 Farsça müstezad, 94 Türkçe gazel, 31 Türkçe tuyug vardır.

B-Hakîkî Dîvânı'nın Neşirleri

Hakîkî Dîvânı şimdiye kadar Erivan, Bakü, Aşkabat, Ankara, Erzurum ve Tahran'da neşredilmiştir.

1-Latif Hüseyinzâde (1966). *Hakiki, Şiirler.* Erivan. 105 s.

Hakîkî Dîvânı'nın Erivan Elyazmalar Enstitüsü'ndeki nüshasında bulunan Türkçe şiirleri ihtiva eden bu eserde 61 Türkçe gazel ve rübailer başlığı altında 22 tuyug yer almaktadır. 6 tuyug Minorsky'nin makalesinden alınmış, E nüshasında ilk beyti yazılı olan

[15] Jale Demirci (1997). "Cihânşâh (Hakîkî) Dîvânı'nın İki Yeni Nüshası". *DTCF Türkoloji Dergisi* XII/1: 127-134.

gazeller Minorsky'nin makalesinden yararlanılarak tamamlanmıştır. Hüseyinzâde eserin giriş kısmında (3-15) şair hakkında bilgi vermiş ve kitabın sonuna bir lügatçe eklemiştir.

2- Ebulfez Rahimov, Latif Hüseyinzade, Mail Aliyev (1986). *Cahanşah Hakiki-Seçilmiş Eserleri*. Bakü: Yazıcı. 143 s.

Latif Hüseyinzade'nin de aralarında bulunduğu Azerbaycanlı bilim adamları Londra ve Erivan nüshalarındaki Türkçe gazel ve tuyugları neşrettikleri bu eserin başında Cihânşâh'ı kısaca tanıtmış, metinleri Kiril harfleriyle verdikten sonra kitabın sonuna lügatçe eklemişlerdir. Nüsha farkları gösterilmemiştir. Daha sonra Ebulfez Rahimov ve Mail Aliyev Cihânşâh'ın Türkçe şiirlerini bu sefer eski harflerle tekrar yayınlamışlardır (Bakü 1988). Haydar Ali Diriöz bu neşirden hareketle bir makale kaleme almış ve yazısının sonunda Hakîkî'in on beş gazel ve iki tuyuguna yer vermiştir[16]. Ebulfez Rahimov, Latif Hüseyinzade ve Mail Aliyev aynı eseri 2006 yılında Kiril harfleriyle Bakü'de bir kez daha neşretmişlerdir.

3-Rahman Recebov (1999). *Cihanşah Hakiki*. Aşkabat: İlim. 123 s.

Kısa bir girişten sonra (s.5-7) şairin Türkçe şiirleri sıralanmıştır. Hangi nüshaya dayanılarak hazırlandığına dair her hangi bir kayıt içermeyen bu eser, içerdiği şiirlere bakılırsa Hakîkî'nin Erivan ve Londra nüshaları kullanılarak hazırlanmıştır. Nüsha farkları gösterilmediği gibi imlada da bugünkü Türkmencenin esas alındığı görülmektedir.

4-Jale Demirci (2001). *Cihânşâh Hakîkî Dîvânı, İnceleme-Metin-Dizin*. Ankara: Köksav Yay. 185 s.

Jale Demirci, DTCF Kütüphanesinde ve Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan Hakîkî Dîvanı nüshalarını tanıtan bir makale yayımlamış[17], daha sonra da *Cihânşâh Hakîkî Dîvânı*'nın Süleymaniye nüshasına dayalı olarak metnini hazırlamış, dil özelliklerini incelemiş ve dizinle birlikte neşretmiştir.

5-Muhsin Macit (2002). *Karakoyunlu Hükümdarı Cihânşâh ve Türkçe Şiirleri*. Ankara: Grafiker Yay. 210 s.

Bu çalışmanın başında Karakoyunlular döneminin kültür ve sanat hayatına dair bilgi verilmiş, Cihânşâh'ın hayatı, dini-mistik evreni ve şairliğiyle ilgili mevcut veriler ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir. Hakîkî Dîvânı'nın Londra ve Süleymaniye nüshaları karşılaştırılarak Türkçe şiirlerin tenkitli metinlerine yer verilmiştir. Eserin sonuna dizin eklenmiştir.

---

[16] Haydar Ali Diriöz (2000). "Cihânşâh'ın Türkçe Şiirleri". *Emin Bilgiç Hatıra Kitabı*. haz.: Oktay Aslanapa-Ekmeleddin İhsanoğlu. İstanbul: IRCICA Yay. 195-215.

[17] Jale Demirci (1997). *Cihânşâh (Hakîkî) Dîvânı'nın İki Yeni Nüshası*. DTCF Türkoloji Dergisi XII/1: 127-134.

6-Veyis Değirmençay (2004). ***Karakoyunlu Hükümdarı Cihânşâh ve Farsça Şiirleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay. 174+87 s.**

Bu çalışmada Farsça şiirlerinden hareketle Cihânşâh'ın edebî kişiliği incelenmiş Süleymaniye ve Londra nüshası karşılaştırılarak Farsça şiirlerin tenkitli metni yayımlanmıştır. Veyis Değirmençay, aynı yıl içinde ayrı bir kitap olarak da Cihânşâh'ın Farsça şiirlerinin Türkçe çevirilerini Erzurum'da neşretmiştir.

7-Firuz Refahi Alemdâri (1385). ***Mirza Cihânşâh Hakîkî Dîvân-ı Farisî-Türkî.* Tahran: İntişârât-ı Firuzan. 316 s.**

Bu çalışmada *Hakîkî Dîvânı*'nın Tahran nüshası esas alınmıştır. İlk defa bu neşirde Hakîkî'nin Türkçe ve Farsça şiirleri birlikte yer almıştır. Türkçe şiirler şiirlerde Alemdâri, Londra nüshasını görmediği hâlde daha önce Bakü'de yapılan neşirlerde yer alan şiirlerin Londra nüshasında bulunduğunu zannederek sözde iki nüshayı karşılaştırmış izlenimi verecek notlar düşmüştür.

HAKÎKÎ'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Hakîkî'nin şairliğine ve eserine dair Osmanlı tezkire yazarları bilgi vermezler. Cihânşâh'ın şairliğine dair, yetersiz de olsa, ilk bilgileri veren Türkçe tezkire, Nevâyî'nin Mecâlis'idir. Ali Şir Nevâyî "*Cihânşâh Mirzâ dağı şi'r aytur irdi*" dedikten sonra Farsça bir beytini örnek verir[18]. Onun hakkında en geniş malumatı veren Devletşâh da Hakîkî'nin şairliğini, oğlu Pir Budak'a hitaben yazdığı Farsça mesnevi ve ona Pir Budak tarafından verilen cevap çerçevesinde ele alır[19]. Heratlı Fahri *Ravzatü's-Selâtin* adlı Farsça eserinde "*Türkmenlerin Mirzâsı Cihânşâh'ın çevresinde çok yetenekli insanlar vardı ve kendisi de çok güzel şiirler yazardı. Hakîkî mahlasını kullanmıştır.*" şeklinde çok kısa bilgi vermekle yetinir[20]. Gaffârî de Cihânşâh'ın zaman zaman nazma meylettiğini ve Hakîkî mahlası ile şiirler söylediğini nakleder[21].

Cihânşâh'ın Hakîkî mahlasıyla şiirler yazdığını, daha sağken divan tertip ettiğini ve şiirlerini büyük mutasavvıf Mollâ Câmî'ye (ö.1492) gönderdiğini Abdurrahman Câmî'nin Münşeat'ında bulunan aşağıdaki şiirinden öğreniyoruz.

Cihan padişahı Cihânşâh'a

Sâki ! İçinde cihanı gösteren o kadehi ver ! O kadeh ki varlığı unutturur, sarhoşluğu artırır.

Ver ki sarhoşlukla şu varlıktan sıyrılalım, aşk ile mest olmuş gönüllerin sırrına erelim.

Mutrıb! O gönül okşayıcı nağmeleri çal. Çal da gönül perdesinde inlesin.

Sevinç ve teşekkürlerle dedikodu perdesi arkasından ilham perileri yüz göstersinler!

Cennet gülistanından, sesi kesilmiş bir bülbülün yuvasına bir gül geldi.

Cömertlik yağmuru ve kerem bulutlarıyla kara toprak bengisuya kavuştu.

Taze bir feyzin esrar denizinden, kıyılardaki susamış dudaklar suya kavuştu.

Sözün kısası, ilim sığınağı ve irfan yuvası olan Şâh'ın ilham hazinesinden;

İçi mücevher hokkasını andıran gerçek incilerle dolu mübarek bir kitap geldi.

Onda: gazeller, **mesneviler**, sûret ve manâya ait sırlar var.

Her gazelin ilk beytinden ezel sabahı müjdelerinin nurları parlamada.

Hele son beyitlerine ne diyelim? Her birinde sonsuz feyzin kaynağı fışkırmada.

---

[18] Kemal Eraslan (hzl) (2001). *Mecâlisü'n-Nefâyis*. Ankara: TDK Yay. 196.

[19] Devletşâh (1977). *Devletşâh Tezkiresi*. haz.: Necati Lugal. İstanbul: Tercüman Yay. 534-535.

[20] Fahrî-i Herevî (1345). *Tezkîre-i Ravzatü's-Selâtîn*. haz. Hayyampûr, Tebriz: İntişarat-ı Müessese-i Tarih u Ferheng-i İran. 66.

[21] Gaffarî-i Kazvinî (1343). *Târih-i Cihân-ârâ*. Tahran: Kitâb Furûşî-i Hâfız. 249.

Mecaz ülkesinin sûret âşığı şairlerine **hakîkî** şahın belirtileri göründü.

Mesnevide sözün hakkını vermiş, eski nükteler onun kaleminde yenilik rengi almıştır.

Kitapların anası olan **Kurân**'ın esrarını anlatmak hususunda her mısraı bir kapı açmıştır.

Bu ne güzel, ne çekici, ne yürek ferahlatıcı kitap ki **Attâr**'ın ruhu ondan ıtır sürünüyor.

O **mesnevi**nin kokusu **Mevlânâ**'nın gönlüne sirayet ediyor sanki.

İçinde esrarla açılmış nice güller var ki, ona **Gülşen-i râz** desek yaraşır.

O şiirin mertebesi o kadar yüce ki bizim vasfımızın kemendi ona nasıl erişebilir?

Şâhın şiirleri onun arı gönlünden sanki yüce üstatlarımız olan Tanrı erlerinin gönlüne akmıştır.

Bu nükte onun tam kanıtı olmuştur. Nasıl ki şahların sözü, sözlerin şahıdır, derler.

Ben şahın sözlerinin vasfında âcizim. Hatıram onun medhine nasıl yol bulabilir?

Yarasada göz nuru yoktur ki, yeryüzünde güneşin aksine bakabilsin.

Göz ona bakmaya nasıl güç yetirebilir? Gökteki güneşe kim bakabilir.

Câmî ağzını kapa. Burada (bu şahın vasfında) sözün yeri pek dardır.

Son sözü dua ile kesmek eski bir töredir. Sen de sözünü şahın duasıyla bitir.

Tanrı'nın feyiz ve hayat saçan cömertliği, nesilleri devam ettirdikçe;

Şâhın temiz kalbi de sırlar hazinesi olsun, gönlüne feyiz kapısı açılsın.

Dünya fermanına, **cihân** muradına uygun gelsin. Duacısı bütün insanlar ve melekler olsun[22].

Mollâ Câmî ile olan münasebeti çerçevesinde Cihânşâh'ın şairliği meselesini değerlendiren M. Fuad Köprülü, "*Farsça sûfîyâne şiirler yazan bu Türkmen hükümdarlarının, dinî akidelerini Türkmenler arasında yaymak için, Türkçe şiirler de yazması ve bunlarda hece veznini de kullanması, hiç de ihtimâlden uzak değildir.*" diyerek Cihânşâh'ın Türkçe şiir yazmış olabileceğini söyler. Abdulbakî Nihâvendî'ye atfen verdiği bilgilerden hareketle Cihânşâh'ın hece ölçüsünü kullanarak şiir yazmış olabileceği ihtimaline dikkat çeker[23]. Ancak bugüne kadar Köprülü'nün dikkat çektiği son ihtimali, yani Hakîkî'nin hece ölçüsünü kullanmış olabileceğini doğrulayacak her hangi bir vesikaya rastlanmamıştır.

Cihânşâh'ın şiirleri üzerine ilk çalışmayı yapan V. Minorsky, "*ben gazellerin gerçek müellifi kendisi miydi, yoksa himayesindeki biri mi onun imzasını atmıştır şeklinde bir soru ortaya atmaya eğilimliyim.*" diyerek bir istifham belirtir ve Cihânşâh'ın himayesinde bulunan şairlerden Mevlânâ Tûsî'nin yazmış olabileceğini ima eder[24]. Köprülü de "*Cihânşâh devrinde büyük bir medenî faaliyet gösteren Karakoyunlu sarayı etrafında Türkçe yazan bir takım*

---

[22] Ali Asgar Hikmet (1991). *Mollâ Câmî*. çev. M. Nuri Gencosman. İstanbul: MEB Yay. 54-56.

[23] M. Fuad Köprülü (1989). "Azeri". *Edebiyat Araştırmaları II*. İstanbul: Ötüken Neşriyat. 39-40.

[24] Vladimir Minorsky (1970). *"Karakoyunlu Cihan Şâh ve Şiirleri"*. çev. Mine Erol. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi* II: 153-180.

şairlerin toplandığı kolayca tahmin olunabilir.” demektedir[25]. Fakat Mevlânâ Tûsî’nin Türkçe şiir söylediğine dair herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Dolayısıyla Minorsky’nin ortaya attığı ihtimali doğrulayacak verilerden mahrumuz. Ayrıca Türk tarihinde sadece şiir değil, diğer sanat dallarında da üstat kabul edilen devlet adamlarının yetiştiği bilinmektedir.

Karakoyunlu Cihânşâh, pek çok Türk şairinin Farsça yazdığı bugünkü İran coğrafyasında ana diliyle şiirler söylemiştir. İki dilli şairlerdendir. Türkçe şiirleri Farsça şiirlerinden daha azdır. Fakat Türkçenin 15. yüzyıldaki ifade kabiliyetini göstermesi, hükümdar bir şairin sufilere mahsus bir edayla lirik şiirler söylemesi önemlidir.

Hakîkî, özellikle Türkçe şiirlerini Nesîmî’nin etkisinde kalarak yazmıştır. Bu bakımdan onun gölgesinde kalmış, şair olarak şöhreti muhitinin dışına pek taşmamıştır. Nesîmî’nin edasını ve kendisi gibi hükümdar olan Kadı Burhaneddin’in üretken ve daha içten söyleyiş güzelliğini yakalayamamış olsa bile Nesîmî’nin şiirleriyle karışan ve her iki şairin divanlarının yazma nüshalarında yer alan gazellerinden dolayı bile dikkate alınmayı hak etmiş bir şairdir. Nesîmî’den esinlenmesine karşın Hurufî mecaz ve istiarelerini kullanmakta Nesîmî kadar rahat ve pervasız değildir. Nesîmî’nin içselleştirerek pek çok şiirinde lirizme ulaşmasına rağmen Hakîkî’nin şiirlerinde Hurufilik, bir ideal olmaktan çok şiire uygun sembolik diliyle vardır. Bu bakımdan Hakîkî’nin bazı gazelleri *Nesîmî Dîvânı*’nın yazma nüshalarında, hatta tenkitli neşirlerinde de yer almaktadır[26].

Hakîkî’nin söz dağarcığı geniş değildir. Onun şiirlerinde tekrarlanan mısralar vardır. Siyasal istikrarın sürekli tehdit altında bulunduğu bir mücadele ortamında mistik tecrübenin zorunlu kıldığı soyut anlatımı tercih eden Hakîkî, gereğince düşünce dünyasında derinleşememiş, bulduğu bir cevheri sonuna kadar işleme mecburiyetinde kalmıştır. Belki de siyasal kimliğinin zorunlu kıldığı kapalılık, tasavvufun soyut anlatımı ile bir araya gelince şairi kendini tekrar etmeye yönlendirmiştir. İşte bu yüzden hem Türkçe hem de Farsça şiirlerinde Hakîkî’nin benzer ifade kalıplarını ve hatta dizeleri tekrarladığı görülür. Bunlar hiç şüphesiz bir şair için zaaf olarak değerlendirilmesi gereken kullanımlardır. Hurufîliğin harflerle ilgili sırlarını, tevillerini çok fazla işlemeyen, söyleyeceklerini mümkün olduğunca örtülü söyleyen Hakîkî’nin Farsça şiirlerinde kalemini daha serbest bıraktığını söyleyebiliriz. Cihânşâh az söylemiş, belki ülkeler fethetmekten şiir iklimine akınlar düzenlemeye imkân bulamamış, belki de siyasetinde olduğu gibi hep doğuya yöneldiğinden geleneğe uyarak Farsçanın ifade imkânları üzerinde yoğunlaşmıştır.

---

[25] M. Fuad Köprülü (1989). “Azeri”. *Edebiyat Araştırmaları II*. İstanbul: Ötüken Neşriyat. 40.

[26] Muhsin Macit (2002). *Karakoyunlu Hükümdarı Cihânşâh ve Türkçe Şiirleri*. Ankara: Grafiker Yay. 66-72.

KAYNAKÇA

Alemdâri, Firuz Refahi (1385). *Mirza Cihânşâh Hakîkî Dîvân-ı Farisî-Türkî.* Tahran: İntişârât-ı Firuzan.

Almaz, Hasan (2013). *Behçetü't-tevârih.* İstanbul: Mostar Yay.

Atıcı Arayancan, Ayşe (2011). "Akkoyunlu ve Karakoyunlu'da Kadının Devlet Yönetimi ve Diplomasideki Önemine İki Örnek: Hatun Can Begüm ve Sara Hatun". *Selçuk Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 29: 285-301.

Atılgan, Sevay (2000). *15. Yüzyıl Karakoyunlu Türkmen Minyatürleri*. Doktora Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.

Değirmençay, Veyis (2004). *Karakoyunlu Hükümdarı Cihânşâh ve Farsça Şiirleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay.

Demirci, Jale (1997). "Cihânşâh (Hakîkî) Dîvânı'nın İki Yeni Nüshası". *DTCF Türkoloji Dergisi* XII/1: 127-134.

Demirci, Jale (2001). *Cihânşâh Hakîkî Dîvânı, İnceleme-Metin-Dizin*. Ankara: Köksav Yay.

Devletşâh (1977). *Devletşâh Tezkiresi*. haz. Necati Lugal. İstanbul: Tercüman Yay.

Diriöz, Haydar Ali (2000). "Cihânşâh'ın Türkçe Şiirleri". *Emin Bilgiç Hatıra Kitabı*. haz. Oktay Aslanapa ve Ekmeleddin İhsanoğlu. İstanbul. 195-215.

Eraslan, Kemal (hzl) (2001). *Mecâlisü'n-nefâyis*. Ankara: TDK Yay.

Erünsal, İsmail E. (2008). *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları*. Harvard University.

Fahrî-i Herevî (1345). *Tezkîre-i Ravzatü's-Selâtîn*. haz. Hayyampûr. Tebriz: İntişarat-ı Müessese-i Tarih u Ferheng-i İran.

Gaffarî-i Kazvinî (1343). *Târih-i Cihân-ârâ*. Tahran: Kitâb Furûşî-i Hâfız.

Heyet, Cevad (1376). *Azerbaycan Edebiyat Tarihine Bir Bahış*. Tahran: Varlık Yay.

Hikmet, Ali Asgar (1991). *Mollâ Câmî*. çev. M. Nuri Gencosman. İstanbul: MEB Yay.

Hüseyinzade, Latif (1966). *Hakiki-Şiirler*. Erivan.

Köprülü, M. Fuad (1966). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.

Köprülü, M. Fuad (1989). "Azeri". *Edebiyat Araştırmaları II*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Kurbanov, G. (1990). *Porseyazıçnoe Literaturnoe Nasledie Turkmen v XIV-XV vv.* Aşkabat.

Macit, Muhsin (2002). *Karakoyunlu Hükümdarı Cihânşâh ve Türkçe Şiirleri*. Ankara: Grafiker Yay.

Minorsky, Vladimir (1970). “Karakoyunlu Cihan Şâh ve Şiirleri”. çev. Mine Erol. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi* II: 153-180.

Rahimov, Ebulfez vd (1986; 2006). *Cahanşah Hakiki- Seçilmiş Eserleri*. Bakü: Yazıcı.

Recebov, Rahman (1999). *Cihânşâh Hakiki*. Aşkabat.

Seferli Eliyar vd. (1993). *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 2*, *Azerbaycan Türk Edebiyatı-II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Sümer, Faruk (1945). “Karakoyunlular”. *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: MEB Yay.

Tarlan, Ali Nihat (1966). *Ahmet Paşa Divanı*. İstanbul: MEB Yay.

Uluç, Lâle (2006). *Türkmen valiler, Şirazlı ustalar, Osmanlı okurlar-XVI. yüzyıl Şiraz elyazmaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.

Werner, Christoph (2015). “Kızlarım İçin Bir Vakıf: Hatun Can Begüm ve Tebriz’de Gök Mescid’in Karakoyunlu Vakıfları”. çev. Leyla Yıldız. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 2: 251-266.

Yınanç, Mükrimin H. (1945). “Cihânşâh”. *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: MEB Yay.

CİHÂNŞÂH HAKÎKÎ'NİN TÜRKÇE ŞİİRLERİ

GAZELLER

1

1. Yârun gamında bulmadı her bî-safâ safâ
Yârun vefâsını ne bilür çekmeyen cefâ

Her kim ki yâra ahde vefâ kılmaz ey hakîm
İdrâk ilen ulâikedür ahde bî-vefâ

Cânum necât istemez ez-dâm-ı zülf-i dost
Ol halka-i selâsile tâ oldı mübtelâ

Aklum itürdi Leylî vü Mecnûn hikâyetin
Şîrîn yolında oldı çü Ferhâd cân-fedâ

5. Aynumda nûr-ı lem-yezel oldı gam-ı ruhun
Ey hâk-i âstân-ı to kuhl-i basîr-i mâ

Her kim ki yârı gayr ile bîgâne bilmedi
Yârun visâli olmadı ol gayre âşinâ

Kıldı Hakîkî Kabe-i vaslun tavâfını
Hakdan müyesser oldı ana Merve vü safâ

Âyîne-i cihân ki cemâlündür ey sanem
Her bî-basar haçan görür ol nûrdan ziyâ

2

1. Ey ser-i zülf-i to kemend-i belâ
Pîş-i kaddet serv ü sanavber dü-tâ

Sûre-i *ve'ş-şems* yüzün âyeti
Harf-i hidâyetde hattun *ve'd-duhâ*

Hızra lebün çeşme-i âb-ı hayât
Âşık-ı dil-hastaya la'lün şifâ

Kim ki ser-i kûyına hâk olmadı
İrmedi maksûdına ol bî-nevâ

5. Âh ile yandurdı meni firkatün
Gel mana visâlünden irişdür devâ

Âyet -i *ve'l-leyl* saçun şânına
Hâl ü hattun Fâtiha vü Rabbenâ

Kim ki seni gördi bu vech ile şâh
Oldı senün hâk-i rehünde fedâ

Sidre boyun servine kıldı sücûd
Ârız u ruhsâruna bedr-i dücâ

Hüsn ü letâfetde yüzündür kamer
Küfr ü dalâletde saçundur belâ

10. Vasluna yâr oldı Hakîkî bu gün
Hakdan irişdi ana fazl u atâ

3

1. Ey hat ü hâlün kelâmu'llah hem ümmü'l-kitâb
Hasretünden dîde-i uşşâk olupdur gark-âb

Gamze-i çeşmün işâret kıldı ehl-i va'deye
Mest-i ışkun ol cihetden kalmadı aynında h*â*b

Leyletü'l-esrâ vü *ve'l-leyl* indi zülfün şânına
Âyet-i *ve'ş-şems-i* vechünden göründi âfitâb

Ey menüm aynumda ruhsârun çü nûr-ı lem-yezel
Ve'y saçun her târesinden âlem üzre müşk-nâb

5. Âlemi kıldı münevver nûr-ı vechün tâ ebed
Levh-i mahfûzunda rûşen oldı hem yevmü'l-hesâb

Zâr u bîmâram eger teşrîf kılsan bir nazar
Hâk-i râh-ı makdemünde sepmişem gözden gül-âb

Ol hat u hâl u ruh u zülfün hesâbın kılmağa
Hâsib-i ışka müyesser oldı Hakdan ihtisâb

Sûretün âyîne-i ışk oldı ehl-i âleme
Levh-i mahfûzunda Furkân oldı hikmetden kitâb

Ey Hakîkî başunı koy ol cenâb-ı hazrete
Koymagil elden visâli dâmenin ez-hiç bâb

4

1. Tâ sünbülin götürdi cemâlinden âfitâb
Dutdı cihânı fitnelü âlinden âfitâb

Devr-i kamerde düşdi sehâba firâk ilen
Tâbende hüsn-i nakş-ı hilâlinden âfitâb

Çekdi saçı kemendine hâl-i ruhı meni
Ögrendi fitne fitnelü hâlinden âfitâb

Mahv oldı gülsitân visâlünde tâ ebed
Tâ reng ü bû bered ruh-ı âlinden âfitâb

5. Câm-ı lebin meyinden içürdi Hakîkîye
Âb-ı hayâtı la‘l-i zülâlinden âfitâb

5

1. Gelgil ki düşdi sûz-ı firâkunda câna tâb
Halvet-serây-ı gönlümi hicr eyledi harâb

Yâ Rab ne derd imiş gam-ı ışkun ki âşıka
Ne fikr-i dîni koydı vü ne fikr-i deyn ü h*â*b

Bî-pertev-i celâl-i to ey nûr-ı çeşm-i dil
Mânend-i zerre olmuşam ez-ışk-ı âfitâb

Yâ Rab vücûd-ı zâtuna vasl olmasun gezend
Olsun nasîb düşmenüne tâb u ıztırâb

5 Tâ şâne kıldı turra-i anber-feşân saçun
Eflâkiyân-ı ışk ez-ân dutdı müşk-nâb

Oldı esîr dâne-i hâlünde cân kuşı
Dâm-ı belâya saldı meni zülf-i pîç ü tâb

Gelgil ki senden ayru Hakîkî be-sûz-ı dil
Çekdi firâk-ı âteş-i hicründe bes azâb

6

1. Hakîkat ehline mihrâb olanda ol mescûd
Aceb ne-bâşed eger kılsa ehl-i ışk sücûd

Cenâbına yüzini saldı bu şikeste gönül
İrişdi sâye-i ikbâle tâli-i mesûd

Ney-i şikeste figân eyledi zi-gamze-i ışk
Rebâb u çeng ü defe şâhid oldı nağme-i ûd

Visâl cennetine vâsıl olmadı zâhid
Zi-kûy-ı devlet-i ikbâl oldı çün merdûd

5. O dem ki *leyletü'l-esrâ*ya vâsıl oldı resûl
Urûc-ı menzil-i eflâke kıldı ehl-i sücûd

Hakîkat ehline çün kıbledür visâl-i ruhı
Turâb-ı hilkatine kıldılar ezelde sücûd

Hakîkî secde-i rü'yet kılur zi-rûz-ı ezel
Ez-ân ki sâcidem ol veche men toyî mescûd

7

1. Cânumı yandurdı şevkun ey dil-ârâmum meded

Kalmadı sabrum tükendi gitdi ârâmum meded

Hayli eyyâm oldı kim düşdüm visâlünden ırağ
Ey visâli ravza-i rızvân-ı eyyâmum meded

Esrüdi cânum lebün ser-çeşmesinden lâ-yezâl
Gel k’anun hamrındadur ser-çeşme-i câmum meded

Gerçi bed-nâm olmuşam ışkundan ey dil-ber senün
Mundan ayrug olmasun âlemde bed-nâmum meded

5. Küfr ü îmân çü ruh u zülfünden oldı âşikâr
Sâcid-i müştâka aynun oldı imâmum meded

Kâmetinden kopdı haşrı âbid-i seccâdenün
Rahmete andan irişdi ehl-i İslâmum meded

Yahdı cân mülkin Hakîkî z’ârzû-yı dâm-ı zülf
Ey saçı dâmında hâli dâne-i dâmum meded

8

1. Haşrın hesâbını ne bilür cehl-i bî-haber
Gel haşre kâ’il ol ki bu hikmetdedür nazar

Ey tâc ü tahta mülk-i cihâna harîs olan
Ârif katında tapmadı mikdâr-ı sîm ü zer

Zâhid işitdi nefha-i sûrun sadâsını
Yevmü’l-kıyâmet oldı ne yatursun ey püser

Düşdi cihâna fitne vü âşûb u gulgule
Tâ sünbülin götürdi cemâlinden ol kamer

5. Âşüfte zülf ü hâl ü ruhı çeşm ü gamzesi
Kıldı meni itâb ile ez-hîş-i bî-haber

İdrâk ü fehm irişmedi evsâf-ı zâtına
Kıldum hadîs-i la‘lin anun şerh-i muhtasar

Endîşenün gümânını terk eyle fâriğ ol
Peymâne dolmayınca tökülmez hûn ez-ciger

Ey cennetün şarâbı leb-i yârdur diyen
Cânum hayât-ı lem-yezel ol yârdan diler

Fazl-ı İlâhîden iki âlemde şâh imiş
Ol ehl-i dil ki yâr ile ömrini sarf ider

10. Virdi Hakîkî cânını yârun visâline
Terk-i alâyık itdi vü kûyında koydı ser

9

1. Işk-ı cânân her kimün cânında ki te'sîr ider
Cânını cânâna kurbân kılmasa taksîr ider

Her müfessir kim anun vechinde gördi âyetin
Hem sücûd eyler ana hem âleme tefsîr ider

Câvidânî devlet-i Mansûr bulmaz yârdan
Işk meydânında her kim yâr ilen tezvîr ider

Âyet-i ruhsârını maşûkanun harfen-be-harf
Kâtib-i kudret be-levh-i cân u dil tahrîr ider

5. H*â*b içinde görmüşem bir mâh-ı gül- ruhsâr kim
Yûsuf-ı Mısrî anı yüz vech ilen tabîr ider

Çün Hakîkînün iki âlemde sensin dil-beri
Cânını yolunda kurbân kılmasa taksîr ider

10[27]

1. Ol ki der-râh-ı hakîkat ehl-i ışka pîr ider
Davî-i cân-bâzlığında ışk ile taksîr ider

Fâriğü'l-bâlest-i ez-dünyâ vü ukbâ tâ ebed
Şol dil-ârâmun hayâli her kime te'sîr ider

Âyetü'l-*seba'l-mesân*un ma'nî-i esrârını
Kâtibü'l-kudret be-levh-i cân u dil tahrîr ider

*Küntü kenz*ün şerhini ol cân bilür kim tâ ebed
Âlimü'l-gaybun kelâmın âleme tefsîr ider

5. Âlemü'l-sırrun beyânından haber virmez fakîh
Zâhid-i zerrâka karşu nâle-i tezvîr ider

Tâ meni âşüfte vü dîvâne kıldı gamzesi
Zülf-i müşk-efşânunı ber-halk-ı cân zencîr ider

Ey Hakîkî görmüşem der-hâb men bir vechi kim
Yûsufu'l-Mısrî anı yüz vech ilen ta'bîr ider

11

1. Nefha-i la'lün ey sanem rûh-ı revâna ta'n ider
Hûblug içinde sûretün hûr-ı cinâna ta'n ider

Vasl-ı ruhun bahâsınun bey'ine cân virür gönül

[27] Bu gazel sadece Erivan nüshasında vardır (Hüzeyinzade 1966: 29).

Cennet-i vaslun isteyen kevn ü mekâna ta‘n ider

Hâk-i deründe başını kim ki salur ayağuna
Tâc ile taht-ı Hüsreve mülk-i cihâna ta‘n ider

Hüsn ü ruhun melâhati şerh ü beyâna sıgmadı
Gel kim anun melâhati şerh ü beyâna ta‘n ider

5. Gamzelerün hadengini çekdi kemâna kaşlarun
Bağrumı gamze yaralu kıldı kemâna ta‘n ider

Sûd u ziyân u kesrete düşme mukayyed olma kim
Vahdete mahv olan gönül sûd u ziyâna ta‘n ider

Ferd-i vücûd-ı mutlak ol gevher-i lâ-mekânı bil
Kim ki yakîn bilür anı zann u gümâna ta‘n ider

Zülf ü ruhun Hakîkîye küfr ü îmân imiş yakîn
Küfri îmân bilen gönül pîr-i mugâna ta‘n ider

12

1. Ey ruhun gülzâr-ı cennet saçlarun reyhânîdür
V’ey dudağun âb-ı hayvân cân anun hayrânıdur

Sûretün levhinde Hak çekmiş kemâl-i kudretin
Ahsen-i sûret kemâhî kudret-i Rahmânîdür

Gel ki yandurdı meni hasretde ışkun âteşi
Şerbet-i vaslun bu derd-i hastanun dermânıdur

Mü’minün kalbindedür ehl-i yakînün ravzası
Ârif-i esrâr-ı Hak şol ravzanun rızvânıdur

5. Ey ki hüsnündür kemâl-i kudret-i Rahmânumuz
Kudret-i Rahmâna hayrân olmayan şeytânîdür

Dil-berün yolında ger ehilsen olgil cân fedâ
Şükr-i eyyâm-ı visâl u rahmet-i Rabbânîdür

Ey Hakîkî Hak sana oldı zi-fazleş müsteân
Terk-i cân itmek bu yolda ömr-i câvidânîdür

13

1. Ey melek-sîmâ ne cânsın vech-i Rahmân sendedür
Mushaf-ı Hakdur cemâlün şerh u burhân sendedür

Nâfizü’l-câvîd ez-ânest emr-i to der-âlemi
Cümle-i âlem senün râyunca fermân sendedür

*Küntü kenz*ün perdesi ref oldı Hakdan vechüne
Çün bu râzun mahremisün genc-i pinhân sendedür

Derd-i bî-dermânuma vaslundan ayru çâre yoh
Ey tabîb-i derd-mendân gel ki dermân sendedür

5. Kevserün hâsıyyeti la'lündedür men Hızrvâr
Zinde-i câvid ez-ânam k'âb-ı hayvân sendedür

Dünye vü ukbâ senün kâmunca sen der-kâm-ı dil
Ey Süleymân-ı dü-âlem gel ki devrân sendedür

Gel kerem birle nazar kılgıl Hakîkî hâlına
sâhib-i hulk u keremsin lutf u ihsân sendedür

14

1. Kaddün kimi sütûde sanavber ne yirde var
Anber-feşân saçun kimi anber ne yirde var

Hatt-ı ruhun ki âyet-i *seba'l-mesân* imiş
Bu hüsn ile hutût-ı muanber ne yirde var

Şîrîn lebün hadîsi ki cân-bahş-ı âlemest
Bu zevk içinde kand-i mükerrer ne yirde var

Evvel kalem ki kudreti çekmiş cemâlüne
Nakkâş-ı Çinde böyle musavver ne yirde var

5. Hüsnün beyâzına düşeli dâne-i siyâh
Bu tavr içinde hâl-i müdevver ne yirde var

Bâd-ı sabâda nükhet-i zülf ü ruhun kimi
Rızvân içinde bû-yı muattar ne yirde var

İçdi Hakîkî câm-ı lebün hamrını didi
Bu tavr içinde mâ-i mutahhar ne yirde var

15

1. Bu ne hüsn-i cân-fezâdur kim ana nazîr yohdur
Ki anun kimi cihânda dahı dil-pezîr yohdur

Bu cemâl u hatt u hâle nice bahsun ol nazarsuz
Kim anun basîretinde nazar-ı basîr yohdur

O kemân u kavsa karşu hedef eylerem bu cânı
Nişe kim hadeng-i gamzen kimi câna tîr yohdur

Seni bu cihân içinde kime eyleyem teşbîh
Ki senün kimi cihânda dahı bî-nazîr yohdur

5. Bu sırât-ı müstakîmden gözini fakîh bağlar
Çün anun meşiyyetinde be-coz ez-darîr yohdur

Senün ol kemend-i zülfündeki dâm u hâle karşu
Men-i derd-mend ü hasta kimi bir esîr yohdur

Hakîkî kelâm-ı Hakdan ne beyân ki kılsa hakdur
Kime şerh idem bu hâlı kim ana habîr yohdur

16

1. Nefha-i rûhu'l-kudüs la'l-i şeker-bârundadur
Nükte-i ilm-i ledünnî şerh-i güftârundadur

Kıble vü îmândur ol peyveste ebrûn âleme
Fitne-i âhir- zamân şol ayn-ı mekkârundadur

Hilkatün şânında münzeldür hurûf-ı kâ'inât
Âyet-i *seba'l-mesânî* hatt-ı ruhsârundadur

Kevserün câm-ı meyi la'lünde rûşendür senün
Mest-i ışkun revnakı şol hamr-ı hummârundadur

5. Damunun nârında izhâr oldı hicrün illeti
Cennetün zevk ü huzûrı vasl-ı gülzârundadur

Hûri vü rızvâna ta'n eyler cemâlün hüsn ile
Sidretü'l-me'vâ sücûdı kadd ü reftârundadur

Âlem-i gaddârı çün dârü'l-fenâ bildi gönül
Davî-i Mansûr ene'l-Hakdan ser-i dârundadur

Ey hat u hâlün kelâmu'llah u la'lün selsebîl
Levh-i mahfûzun hurûfı nakş-ı dîdârundadur

Ey Hakîkî Hak sana fazlından oldı müsteân
İlm-i tevhîdün beyânı keşf-i esrârundadur

17

1. Tâ ki hüsnün sûret ü ma'nîde davâ görsedür
Ârızun nûrı cemâlünden tecellâ görsedür

Secde-i îmân getürmez kaşlarun mihrâbına
Her basîretsüz kim anı tâk-ı Kisrâ görsedür

Sûre-i *seba'l-mesânî* hatt-ı ruhsârundadur
Şol cihetden sûretün mürşîde ma'nâ görsedür

Ey Mesîhâ-dem senün enfâs-ı lâlün âşıka
Nefha-i rûhu'l-kudüsden nutk-ı Îsâ görsedür

5. Kim ki hayrân olmaz ol maşûkanun ruhsârına
Ehl-i dil ol müşriki ma'nîde amâ görsedür

Zâhidâ gel secde kıl şol sûret-i Rahmâna sen
Secde-i Hak sana çün ehl-i takvâ görsedür

Çün Hakîkî her ki Mansûr oldı der-meydân-ı ışk
Ber-ser-i dâr-ı mahabbet şart-ı da'vâ görsedür

18

1. La'lünde câm hamr-ı musaffâ degül midür
Hâlün siyâhı habbet-i sevdâ degül midür

Mihr-i ruhun ki devr-i kamerden haber virür
Arş-ı semâda nûr-ı mu'allâ degül midür

Çün şâhid-i hakîkî sen oldun bu arsada
Rûhu'l-kudüs bu hikmete gûyâ degül midür

Hâcet degül meşâta kemâl-i cemâlüne
Şol sûret-i huceste müheyyâ degül midür

5. Hızr-ı dilüm ki kevser-i câm-ı lebündedür
Ez-çeşme-i hayât-ı to ihyâ degül midür

Her bî-haber ki bilmedi kadr-i visâlüni
Hayvândan ol ulâike ednâ degül midür

Peyveste tökdi kanumı mestâne gözlerün
Şol kâfır ez-îmân-ı müberrâ degül midür

Mir'at-ı lâ-mekân ki ruhun âfitâbıdur
Ârif katında manzar-ı a'lâ degül midür

Cân virdi çün Hakîkî bahâ-yı visâlüne
Vaslundan ol fakîre temennâ degül midür

19

1. İlm-i tevhîd ol lebün nutk-ı dür-efşânındadur
Vahdetün câm-ı meyi la'l-i dırahşânındadur

Levh-i mahfûzundadur yevmü'l-hesâbı âşıkun
Halka-i dâm-ı belâ zülf-i perîşânındadur

Sûreti *innâ fetahnâ*dur hatı ümmü'l-kitâb
Âyet-i *fethen mübîn* ol sûretün şânındadur

Lâ-yezâlî mest-i ışk oldum men ol ma'nîde kim
Kevserün hamrı nigârun âb-ı hayvânındadur

5. Sûreti *ve'ş-şems ve'l-leyl* anber-efşân zülfidür
Âşıkun dîni meger kim küfr ü îmânındadur

Lebleri câmındadur *aynen tüsemmâ selsebîl*
Kâbe kavseyn ol cemâlün arş-ı Rahmânındadur

Çün Hakîkî ol leb ü dendânı şerh eyler bugün
Gevherün hâsıyyeti nutk-ı dür-efşânındadur

20

1. Zülf ü ruhun ki şâm u seherden haber virür
Anun meşâmı rûh-ı beşerden haber virür

Şîrîn lebün hadîsi ki cân-bahş-ı âlemest
Şükr eylerem ki şehd ü şekerden haber virür

Mûsâ çü bildi remz-i *enâ'llah*ı ârife
*Ânestü nâr*ı tûr u şecerden haber virür

Her kim ki gördi şevk-ı ruhun âfitâbını
Ehl-i basîre nûr-ı basardan haber virür

5. Peyveste tökdi kanumı mestâne çeşm ile
Ol gamzeler ki hûn-ı cigerden haber virür

Meydân içinde olmadı İsfendiyâr-ı ışk
Her bî-hüner ki ayb u hünerden haber virür

Keşf eyledi Hakîkî hadîsün beyânını
Ol dür-feşânı gör ki güherden haber virür

Her kim ki gördi vechüni ey hüsrev-i zamân
Ehl-i cihâna devr-i kamerden haber virür

21

1. Ey hatun *seba'l-mesânî* v'ey lebün *mâ-i tahûr*
V'ey cemâlün pertevinden ser-be-ser âlemde nûr

Vade-i yevmü'l- kıyâmet indi Hakdan ârife
Rûz-ı haşr oldı çalındı vahdetün kûyında sûr

Hilkatün şânında münzel oldı emr-i *üscüdû*
Bilmedi şeytân bu emrin şükrini oldı gayûr

Şüpheden arun u ehl-i sâcid ol îmâna gel
Leyse makbûle's-salâti'l- kalbi illâ bi'l-huzûr

5. Hâtır-ı cemiyyet ol zülf-i perîşânundadur
Şol cihetden olmadı hâlî hayâlün ez-hutûr

Aynuma gelmez cihânun zulmeti bir şemmece
Çün iki âlemde sensin merdüm-i aynumda nûr

Hamdü li'llah kim Hakîkî buldı yârun vaslını
Fâriğü'l-bâl ez-gam-ı dünyâ vü *min yevmi'n-nüşûr*

22

1. Kevserün aynı lebün câm-ı şarâbından mıdur
Sûre-i Rahmân ruhun harf-i kitâbından mıdur

Turra-i anber-feşân zülfün nesîmi âlemi
Ser-be-ser kıldı muattar müşk-nâbından mıdur

Cennetün bâgında sidre şol kad ü bâlâ mıdur
Âfitâb-ı lem-yezel ol hüsn-i tâbından mıdur

Habbetü's-sevdâ mıdur yâ dâne-i hâl-i ruhun
Fitnelü aynun mıdur yâ fitne h*â*bından mıdur

5. Âb-ı hayvân çeşme-i la'lünden ister Hızra cân
Mest-i ışkun bâdesi ol aynun âbından mıdur

Lâlenün kalbinde dâg ez-âh dil-i şeydâ mıdur
Kevserün câmında mı vaslun şarâbından mıdur

Gönlümün deycûrı ol anber-feşân zülfün midür
Aynumun nûrı cemâlün âfitâbından mıdur

Tökdi bağrum kanın ol nâz u itâbî gamzeler
Haşr u neşr ol işvenün nâz u itâbından mıdur

Vâcib olmuşdur Hakîkî secde kılmağ vechüne
V'abidu'llah vechehu vechün hitâbından mıdur

23

1. Boyundur sidre vü tûbâ dudağun âb-ı hayvândur
Anun mâhiyyet-i zevkın ne bilsün ol ki hayvândur

Yüzün *innâ fetahnâ*dur *tebârek* şânına münzel
Bu vechi ahsen-i sûret dinilür ehl-i irfandur

Ruhun gülzârına karşu kızardı magribün rengi
Tulû-ı maşrıka zülfün nesîmi anber-feşândur

Cemâlün pertev-i nûrı münevver kıldı âfâkı
Dudağun âb-ı hayvânı saçun zulmunda pinhândur

5. Hadîs-i gevher-efşânun hidâyetdür nihâyetsüz
Ukûlı ehl-i irfânun anun şerhinde hayrândur

Visâlün hasret-i nârı meni yahdı firâkunda
Ne mâhiyyetsin ey cân kim cemâlün hûr u rızvândur

Hakîkî çün seni gördi münezzeh oldı âlemden
Gözünde sûret-i Rahmân dilinde zikr-i Sübhândur

24

1. Bu cevri kim mana ol kalb-i seng-hâre kılur
Tîg-i cefâ ile bağrumnı pâre pâre kılur

Felekde bir gice ol mâh-tâbı görmek içün
Şerer bu âhum odından çıhar sitâre kılur

Hûn-âb-ı çeşmümi yârun gamı revân ideli
Fakîh-i medrese ez-eşk-i mâ kenâre kılur

Kemâne kaşları âşüfte zülf ü gamzeleri
Nice bu mihnet ü cevr ü cefâyı yâra kılur

5. Cemâli ayına ol dil-berün nazar kılmağ
Derûn-ı âyîne-i kalbi bî-gubâra kılur

Aceb degül mi kim ol sûret-i cemîlu'llah
Sehâb-ı sünbülini âfitâba târa kılur

Hakîkî cevr ü cefâdan kime şikâyet ide
Cefâ vü cevrini çün yârı bî-şümâra kılur

25

1. O dem ki ol büt-i ayyâra dil-sitân didiler
Kıyâm-ı kâmetine sidre-i cinân didiler

Hikâyet-i ser-i zülfini ol perî-zâdun
Ber-âfitâb-ı ruheş zulmet-i cihân didiler

Havâs-ı la'lini her nice sormuşam halka
Ezelde Hızr içen âb-ı hayât-ı cân didiler

Sıfât-ı şerh-i ruhı çün beyâna sıgmaz anun
Anun sıfâtını bî-hadd ü bî-girân didiler

5. Kemâl-i hüsnini bedr aya kıldılar teşbîh
Zamâne hûbların ol yâra cân-feşân didiler

Hezâr mihnet ü dâg u belâ ki der-cigerest
Zi-âteş-i gam-ı sevdâ-yı dil-berân didiler

Yegânedür çün iki âlem üzre ol dil-ber
Anun sıfâtını halka yegân yegân didiler

Hakîkî cân u cihân terkin itmegi senden
Gamında ol büt-i cân-perverün âsân didiler

26

Ehl-i ışkun âhını gel âşık-ı cânâna sor
Hüsrev-i hüsnün makâmın ravza-i rızvâna sor

Zikr ü tesbîhün niyâzın iste şeyh ü şâbdan
Vahdetün câm-ı şarâbın mest-i câvîdâna sor

Sâlikün esrârını zâhidden eyle münteşir
Sen bu râzun hâlını var ârif-i rabbâna sor

Bülbül-i âşüftenün peyveste âh u nâlesin
Ol hatı sebze ruhı gül sidre-i rızvâna sor

Dâğ-ı hasret çünki ol yârun gamıdur âşıka
Gel bu hasret dâgını bu cân-ı ser-gerdâna sor

Olmagil şeytân nefsün illetinden bî-haber
Ger zi-irfânsan bu râzı sâcid-i Rahmâna sor

Ey diyen ki teşneyem men ol nigârun la‘line
Hızr-ı ışkun bâdesin ol çeşme-i hayvâna sor

Çün Hakîkî sûz der-şem-i ruheş pervânevâr
Âteş-i ışkun gamın gel bu dil-i büryâna sor

27

Yârun cefâ-yı gamzesi cânumda yaradur
Âh u firâk elinde ciger pâre pâredür

Yârun gamında agrıma ey dil cefâsına
Kılgil vefâ ki cevri anun bî-şümâradur

Mahşer güninde meskeni dârü’l-hulûd imiş
Ol âbidün ki kıblesi ruhsâr-ı yâradur

Kanumdan esrüdi çün anun fitne gözleri
Cânun hemîşe meyli o çeşm-i humâradur

Yâ Rab nedür ki gönlüm irişmez visâline
Peyveste dâg-ı hasreti bağrumda yaradur

Kim ki bu yolda ışka mürîd oldı ey refîk
Seminde ârifün nefesi gûşvâredür

Çün zerredür Hakîkî anun hüsni âfitâb
Meh-tâb çevresinde niçük kim sitâredür

28

1. Lebleründür âb-ı hayvân gözlerün mey-hâneler
Murg-ı cânı sayd-ı ışk itdi şu dâm u dâneler

Cennet-i vaslundan ayru ey dil-ârâmum menüm
Âşinâ hâlın ne bilsün gâfil ü bîgâneler

Çün bu vîrân gönlümün mimârı ışkundur şehâ
Z'ân sebeb mamûr-ı ışk oldı dil-i vîrâneler

Dâne-i hâlün giriftâr-ı ebedî kıldı meni
Şem-i ruhsârunda yandı tâ ebed pervâneler

5. Susadı la'lün şarâbından bu cân-ı teşne-dil
Tâ lebün devrinde cûş itdi şehâ peymâneler

Işkunuz yolında cân kurbân kılandur pây-dâr
Her dili egride yohdur davî-i merdâneler

Ey Hakîkî cânunı cânâna kurbân kılmağa
Kılmagıl taksîre kılgıl özr-i dervîşâneler

Vâizâ efsâneyi terk it ki yohdur hâsılı
Derd-i cânân çekmeyen câhildedür efsâneler

29

1. Hızr-ı cân coz câm-ı la'let âb-ı hayvân istemez
Cennet-i vaslundan ayru ehl-i dil cân istemez

Küfr ü îmândur ruh u zülfün çü bilmez müttakî
Sünbülün ser-halkasında küfr ü îmân istemez

Ey visâlün derde dermân ey yüzün dârü'l-hulûd
Derdi dermânsuz gönül vaslunda dermân istemez

Gerçi tökdi kanumı ışkunda aynun gamzesi
Gâret ü kasd-ı dil ü cân eyler ol kan istemez

5. Fâilün mâhiyyetin bilmez fakîh-i bî-haber
Zât-ı bî-mislün sıfâtın kalb-i vîrân istemez

Makdem-i vaslunda cân şükrâne vâcibdür bugün
Çün gönül tahtında senden özge sultân istemez

Ey boyun sidre lebün *aynen tüsemmâ selsebîl*
Sâlik-i reh-rev bu şerhe nakl-ı Kur'ân istemez

Cennet-âbâd-ı ser-i kûyundan ayrug tâ ebed
Ravzanun bâgında zâhid hûr u rızvân istemez

Çün Hakîkî câm-ı la‘lünden içer yek cüra mey
Hızr-ı ışkun çeşmesinden âb-ı hayvân istemez

30

1. Hicâb-ı vahdeti refitmedi yegâne henüz
Muhibb-i ışka vefâ kılmadı zamâne henüz

Yolında men nice kim cânumı nisâr iderem
Gümân içinde kalupdur düşer gümâna henüz

Egerçi gamzesi peykân ilen deler cigeri
Anun hadengine cân kılmışam nişâne henüz

Bu kalbi her nice pâk eylerem men-i derviş
Simurg-ı ışk gelüp konmaz âşiyâna henüz

5. Visâl-i cennete vasl oldı âşık-ı sâdık
Kalur taaccübe zâhid kılur fesâne henüz

Hakîkî raks-ı mahabbet kılur be-çenber-i ışk
Sürûd-ı nağme-i vahdetedür terâne henüz

31

1. Yolunda cânını terk itmeyen vefâ bilmez
Firâk elinde belâ çekmeyen cefâ bilmez

Saçun sevâdını *ve'l-leyl*e kılmayan teşbîh
Yüzünde âyet-i *ve'ş-şems* ü *ve'ê-êuhâ* bilmez

Cihânı dutdı niyâz ile zâhid-i takvâ
Anun hakîkatini sâlik-i riyâ bilmez

Tavâf-ı Kabe-i kûyından isteyen âbid
Be-coz visâl-i ruhet Merve vü safâ bilmez

5. Rakîbi sor mana kılma anun hikâyetini
Bîgâne hâlını her ehl-i âşinâ bilmez

İlâhi olmasun ol dil ki ez-ser-i ihlâs
Bu cânı dâne vü dâmında mübtelâ bilmez

Hicâb-ı zulmet ilen bağladı basîretini
Gubâr-ı pâyunı her kim ki tûtyâ bilmez

Nevâya yetdi Hakîkî murâd-ı vaslundan
Anun murâdını her ehl-i bî-nevâ bilmez

32

1. Ey âfitâb-ı ışk ruhun âfitâb imiş
Vechün hurûfı âyet-i ümmü'l-kitâb imiş

Yâ Rab ne hüsn imiş bu melâhatda kim anun
Tarîf-i vech-i şânına Hakdan hitâb imiş

Küfr ü îmân imiş ruh u zülfün hakîkati
Ke'n-nûrı fi's-sevâd aceb mâh-tâb imiş

Yahdı firâk odıyla meni hasret ü gamun
Gelgil ki hasretün gamı yevmü'l-azâb imiş

5. Esrâr-ı *küntü kenzi* beyân eyledi lebün
Nezzâre-i cihâna ruhun âfitâb imiş

Yârun gamında kılma şikâyet Hakîkîyâ
Yârun gam u firâkı çü nâz u itâb imiş

33

1. Tulû-ı mihr-i ruhun âfitâb-ı vahdet imiş
Cemâlün âyet-i ümmü'l-kitâb-ı vahdet imiş

Hayât-ı çeşme-i hayvân imiş lebün Hızra
Meşâm-ı zülf ü hatun müşk-nâb-ı vahdet imiş

Ayağuna başını kim ki saldı ez-ser-i sıdk
Ferâgat ez-gam-ı yevmü'l-hesâb-ı vahdet imiş

Götürdi perde ruhundan cemâl-i lem-yezeli
Henüz ehl-i tılâya hicâb-ı vahdet imiş

5. Kenâre kılmadı ışkun muhîtine düşeli
Gönül ki bahr-ı gamunda habâb-ı vahdet imiş

Saçun ki sâyesi zıll-ı İlâh imiş ebedî
Anun şebinde yüzün mâh-tâb-ı vahdet imiş

Hakîkî Kabe-i Hak bildi vechin ol yârun
Çü emr-i *üscüdû* Hakdan hitâb-ı vahdet imiş

34

1. Ağzunı gonce-i handân didiler gerçek imiş
Hatt-ı ruhsârunı reyhân didiler gerçek imiş

Levh-i mahfûzunı tâ gördi kelâm ehli senün
Âyet-i vechüni Kur'ân didiler gerçek imiş

Zevk-ı ışkun ki gam-ı dünye vü ukbâya deger
Bu gönül tahtına sultân didiler gerçek imiş

Terk-i cân kılmağı ışkun gam-ı vaslında senün
Men-i âşüfteyi bühtân didiler gerçek imiş

5. La‘lüni çeşme-i hayvâna teşebbüh kılıban
Dürc-i yâkûtuna mercân didiler gerçek imiş

Ehl-i takvâ ki sücûd eyledi vechünde senün
Sâcid-i sûret-i Rahmân didiler gerçek imiş

Anber-efşân saçunı küfre münâsib kılıban
Şem-i ruhsâruna îmân didiler gerçek imiş

Ey Hakîkî çü sana nakl-ı kelâm oldı muîn
Nefsinün şerhini burhân didiler gerçek imiş

35

1. Gelgil ki bâğ-ı vasl-ı to huld-ı berîn imiş
Hamr-ı lebet zi-kevser-i cân âferîn imiş

Dâm-ı belâ-yı ışka giriftâr iden meni
Şol zülf imiş ki târesi *hablu'l-metîn* imiş

Kevn ü mekânı vasluna şükrâne virmişem
Bu resm içinde resm-i mahabbet hemîn imiş

Rûz-ı ezelde çeşme-i hayvân imiş lebün
Zülfün nesîm ü müşk-i ruhun yâsemîn imiş

5. Dârü'l-hulûd imiş ser-i kûyun hakîkati
Her gûşe vahdet ehline bir mülk-i dîn imiş

Çün hâdi-i zamâne sen oldun bu arsada
Şükr eylerem ki vâsıta rûhu'l-emîn imiş

Çekdi Hakîki ser-i zülfün kemendine
Şol kaşlarun kemânesi k'ender-kemîn imiş

36

1. Ezelde şevke getürdi meni bidâyet-i ışk
Saâdeti mana keşf eyledi sirâyet-i ışk

Ayağına başumı saldı ol perî-zâdun
Yetürdi dâmen-i vasla meni hidâyet-i ışk

Her ân ki bilmedi yârun gamını ayn-ı safâ
Müyesser olmadı ol câhile kifâyet-i ışk

Muhibbe nükte-i tevhîdi keşf ider fâil
Götürdi perde-i esrârı çün rivâyet-i ışk

5. Beyân-ı şerhine müstağrak oldı cân u gönül
Muhîte saldı meni genc-i bî- nihâyet-i ışk

Münevver eyledi vîrâne gönlümi ışkun
Hemîn budur nazar ey şâh-ı men riâyet-i ışk

Cefâ vü cevri vefâdur Hakîkîye yârun
Bir oldı meşreb-i tevhîd ilen hikâyet-i ışk

37

1. Tebâreka'llah hüsn ü cemâl böyle gerek
Bu hüsn ü sûrete hem hatt u hâl böyle gerek

Egerçi vechüne teşbîh kılmışam ayı
Velî melâhat ilen ber-kemâl böyle gerek

Bahâ-yı vasluna cân virmişem zi-rûz-ı ezel
Saâdet-i ebede mülk ü mâl böyle gerek

Lebün mizâcını sormağda isterem Hızrı
Diyem ki çeşme-i âb-ı zülâl böyle gerek

5. Ümîd-i vasluna şâd olmuşam firâkunda
Hakîkat ehline def-i melâl böyle gerek

Ayağuna başumı salmışam men-i derviş
Cenâb-ı hazretüne ittisâl böyle gerek

Visâlüni dilerem kâm ilen zi-fazl-ı İlâh
Men-i şikesteye kâm-ı visâl böyle gerek

Basîret ehli görende kıyâm-ı kâmetüni
Didi ki serv-i sehîdür misâl böyle gerek

Hakîki şerh-i dehânun kılanda rûz-ı ezel
Anun beyânına şîrîn makâl böyle gerek

38

1. Ey saçun zulmet ruhun mihr ile mâhı gönlümün
Hâk-i dergâhundadur ikbâl ü câhı gönlümün

Vâcib olmuşdur mana kılmağ müsahhar âlemi
Çün iki âlemde sensin pâdişâhı gönlümün

Ey hatun şânında münzel âyet-i ümmü'l-kitâb
Levh-i mahfûzundadur Hakdan güvâhı gönlümün

Hasretün derdi meni yahdı firâkun nârına
Cennet-i vaslundan oldı özr-hâhı gönlümün

5. Tâc-ı Hüsrevdür senün fazlundan ey sultân-ı hüsn
Fark u ikbâl ü saâdetden külahı gönlümün

Âfitâb-ı sûretün zülf-i perîşânundadur
Şol cihetden rûşen olmuşdur siyâhı gönlümün

Gamze-i hûn-rîz ilen kıldun müsahhar âlemi
Çün hat u hâlündedür leşker sipâhi gönlümün

Vahdetün kûyında mahv oldı Hakîkî tâ ebed
Tûr-ı ışkundur ezelde tekye-gâhı gönlümün

39

1. Ey cemâlün pertevi çün âfitâbı gönlümün
sûretün mushaf hatun ümmü'l-kitâbı gönlümün

Dünye vü ukbâda senden özge dil-dâr istemen
Çün iki âlemde sensin intihâbı gönlümün

Hızr-ı ışk oldum men-i âşüfte ber-yâd-ı lebet
Âb-ı hayvânında raks eyler habâbı gönlümün

Zülf-i müşk-efşânunı çün şâne kıldun der-sabâh
Ser-be-ser dutdı cihânı müşk-nâbı gönlümün

5. Leblerün peymânesindendür hayâtı ömrümün
Selsebîlün sâgarındandur şarâbı gönlümün

Hâk-i dergâhundadur kuhl-i basîri aynumun
Zülf-i ruhsârundadur nûr-ı hicâbı gönlümün

Çün Hakîkî fârigem min yevm-i haşr ü ihtisâb
Rahmetün devrindedür yevmü'l-hesâbı gönlümün

40

1. Ey lebün *aynen tüsemmâ selsebîl*i gönlümün
V'ey ruhun şem-i bidâyetden delîli gönlümün

Rûz-ı hilkatden musavverdür cemâlün aynuma
Nâr-ı hikmetden münevverdür Halîli gönlümün

Çün şehîd-i gamze-i yâram men-i âşüfte-dil
Işk meydânındadur kânü'l-katîli gönlümün

Hasretinden vaslınun peyveste ez-be-her gamet
Câridür hûn-ı cigerden âb-ı Nîli gönlümün

5. Üstüvâr itdi seni bir ehl-i İslâm-ı selîm
Fâil-i mutlak ki hem oldur celîli gönlümün

Hâk-i dergâhundadur kuhl-i basîr-i aynumun
Mihr-i ruhsârundadur nûr-ı cemîli gönlümün

Ey Hakîkî ışk ilen ser-riştedür ez-fazl-ı Hak
Âteş ü bâd u hevâdan âb u gîli gönlümün

41

1. Ey cemâlün sûret-i Rahmânı ehl-i cennetün
V'ey dudağun çeşme-i hayvânı ehl-i cennetün

Küfr-i zülfün istivâsıdur sırâtü'l- müstakîm
Ârızun nûrındadur îmânı ehl-i cennetün

Sidredür serv-i gül-endâmun ruhun esmâ-i hüsn
Levh-i mahfûzundadur Kur'ânı ehl-i cennetün

Ey hatun ümmü'l-kitâbı reh-nümâsı âlemün
V'ey visâlün ravza-i rızvânı ehl-i cennetün

5. Dâmen-i vaslundadur dârü'l-hulûdı âşıkun
Dâm-ı zülfün bendidür zindânı ehl-i cennetün

Dil-berün ışkında ger men eylese zâhid meni
Vâcib olmuşdur dimek şeytânı ehl-i cennetün

Çün Hakîkî kim ki geşt eyler cemâlün âyetin
Şerh-i enfâsındadur burhânı ehl-i cennetün

42

1. Lem'a-i nûr-ı tecellî âfitâbıdur yüzün
Leyletü'l-esrâ saçun zıll-ı hicâbıdur yüzün

Ahsen-i sûret cemâlündür iki âlemde çün
Âlimül-gaybun kelâmı intihâbıdur yüzün

sûretün *innâ fetahnâ*dur hatun ümmü'l-kitâb
Şol cihetden ârifün yevmü'l-hesâbıdur yüzün

Leyletü'l-mirâca isrâda refîk oldı saçun
*Kâbe kavseyn*i hilâlün mâh-tâbıdur yüzün

5. Levh-i mahfûzunda münzeldür *tebârek* âyeti
Kul tebârek şânına Hakdan hitâbıdur yüzün

Sidredür serv-i gül-endâmun ruhun esmâ-i hüsn
Sûre-i tenzîl hat ü hâlün kitâbıdur yüzün

Hey'etün şerhini mantıkdan beyân eyler fakîh
Kenz-i hikmetden kelâmun ihtisâbıdur yüzün

Rûşen oldı cümle-i âlemde vechün pertevi
Çün Hakîkînün murâdı âfitâbıdur yüzün

43

1. Dağılmış âfitâb üzre nikâb-ı anber-efşânun
Muattar kılmış âfâkı meşâmı ol perîşânun

Hurûf-ı levh-i mahfûzun yazılmış âyet-i Hakdur
Anun şerhinde rûşendür beyânı ehl-i irfânun

Hatun ümmü'l-kitâbından açıldı ilm-i Rabbânî
Kelâmı tercümân itdi hadîs-i gevher-efşânun

Yüzündür sidre vü tûbâ cemâlün cennetü'l-me'vâ
Ser-i kûy-ı cenâbundur makâmı hûr u rızvânun

5. Götürdi perde zülfeynün cemâlün âfitâbından
Tükendi aklumun sabrı karârı kalmadı cânun

Hakîkî câm-ı la'lünden irişdi bâde-i ışka
Kim anun çeşmesindendür havâssı âb-ı hayvânun

44

1. Ey *sekâhüm Rabbühüm* hamrı musaffâsı lebün
Mest-i ışkun sâgar u câmında sahbâsı lebün

Alleme'l-esmâ kelâmından hidâyet görsedür
Kenz-i hikmetden beyân oldı müsemmâsı lebün

Şol siyâhî gamzeler yağmaya virdi gönlümi
Gâret-i cân u cihân kıldı çü yağması lebün

Levh-i mahfûzundadur *seba'l-mesân*ı âşıkun
Kevserün câmındadur *aynen tüsemmâ*sı lebün

5. Vahdetün nûrı mıdur yâ âfitâb-ı sûretün
Cennetü's-sevdâ mıdur yâ hâl-i sevdâsı lebün

Ey Hakîkî cân lebe yetdi gam-ı ışkında çün
La'l-i cüllâbındadur Hakdan temennâsı lebün

45

1. Gelgil ki nûr-ı dîde cemâlündedür senün
Devr-i kamerde fitne hilâlündedür senün

Ağzun çü mîm ü zülf ü kaşun nûn u dâl imiş
Gönlüm hemîşe ol mîm ü dâlundadur senün

Zulmât içinde çeşme-i hayvân imiş lebün
Hızrun hayâtı âb-ı zülâlündedür senün

Âfâkı dutdı işve-i hüsnün melâhati
Ol fitneden ki merdüm-i âlündedür senün

5. Tâ rûz-ı haşr nûr-ı hidâyetdür ey sanem
Mısbâh-ı lem-yezel ki cemâlündedür senün

Hattun hesâbını bilen ehl-i habîre sor
Ol âyeti ki noktası hâlündedür senün

İster Hakîkî vaslunı Hakdan be-kâm-ı dil
Anun murâdı kâm-ı visâlündedür senün

46

1. Be-tîr-i gamze çü kıldun sine amâcın anun
Dilerse cânumı gel virgil ihtiyâcın anun

Delîl-i şem-i ruhı oldı her kime Hâdi
Ezel sirâc ile yandurdı Hak sirâcın anun

Yolında sıdk ile her kim bişürmez etmegini
Elinden aldı felek rızk u nân u sacın anun

Cihânı küfr ile îmâna çekdi zülf ü ruhı
Getürdi Rûm ile Çîn ü Hıtâ harâcın anun

5. Tavâf-ı Kabe-i kûyından isteyen âbid
Diler ki bûse-koned dâmen-i hücâcın anun

Gamında çünki gönül oldı derd ilen hasta
Tabîb-i ışka digil kim kıla ilâcın anun

Hakîkî hâk-i derinden başına tâc itdi
Felekde arşa melâ'ik yetürdi tâcın anun

47

1. Nazar ki kıldı gönül gördi rû-yı mâhın anun
Bu câna saldı figân ile zâr u âhın anun

Çeker sipâhını çün hâl ü zülf ü gamzeleri
İlâhi sakla penâhunda sen sipâhın anun

Hasûd kavline aldandı yahdı nâra meni
Aceb ki bağrını daş eyledün ya âhen anun

Tavâf-ı Kabe-i kûyından isteyen sâlik
Gözünde kuhl-i basîr itdi hâk-i râhın anun

5. Tebâh kıldı gönül mülkini gamında saçı
Görende sormadı bir kerre dil-i mâhın anun

Hezâr âbidi yandurdı bir nigâhından
Meger ki âfet-i halk itdi Hak nigâhın anun

Bugün Hakîkîye şükr oldı vâcib ey zâhid
Cihâna hüsn ile şâh eyledi çü şâhın anun

48

1. Şehâ gamunda çü düşdi beyân-ı ışka gönül
İrişdi mertebe-i lâ-mekân-ı ışka gönül

Cefâsına meni mahv eyledi vefâ kılmaz
Ne tedbîr eyleye bu dil-sitân-ı ışka gönül

Bir oldı meşreb-i tevhîd ışk-ı lem-yezelî
Kenâre kılmadı düşdi miyân-ı ışka gönül

Çü kâf u nûn ile keşf oldı âlem-i ervâh
Muhîte düşdi be-coz *kün fe-kân*-ı ışka gönül

5. Götürdi perde ruhından zamâne ol yârun
Kul oldı tâ-be-ebed bu zamân-ı ışka gönül

Hayât-ı lem-yezelî buldı cân visâlünden
Yetürdi menzilini câvidân-ı ışka gönül

Hakîkî hey'eti şerh eyledi cemâlünde
Götürdi mantıkı geldi beyân-ı ışka gönül

49

1. Câm-ı lebünde çeşme-i hayvân diler gönül
Vaslun bağında ravza-i rızvân diler gönül

Dâm-ı belâ-yı zülfe niçük olmaya esîr
Çün ârızunda çâh-ı zenahdân diler gönül

Dermânı derd içinde taleb eyler ehl-i dil
Bu derd-i bî-nihâyete dermân diler gönül

Cân zerrevâr raksa girer der-semâ-ı kul
Ruhsârun üzre mihr-i dırahşân diler gönül

5. Çün hâdi-i zamâne sen oldun bu arsada
Hâk-i deründe mülk-i Süleymân diler gönül

Gelgil ki aynuma şeb-i mirâc imiş saçun
Ol istivâda sûret-i Rahmân diler gönül

Cânın Hakîkî kıldı fedâ çün cenâbuna
Kevn ü mekânı vasluna kurbân diler gönül

Ey evvelîn ü âhir ü vey reh-nümâ-yı ışk
Ez-lutf-ı bî-girân-ı to ihsân diler gönül

50

1. Çü sünbülinden anun pîç ü tâba düşdi gönül
Tutuşdı âteş-i ışkunda tâba düşdi gönül

Görende âyet-i ruhsârın ol perî-zâdun
Hurûf-ı vech ilen ümmü'l-kitâba düşdi gönül

Ne vasl imiş ki anun hasret ü firâkında
Gehî taaşşuka geh ıztırâba düşdi gönül

Gözümden âbumı bağrum kanı revân ideli
Be-dest-i dâmen-i dil-ber hızâba düşdi gönül

5. Çün esdi dan yeli anber-feşân saçından anun
Nesîm-i müşk ile bes müşk-nâba düşdi gönül

İtâb u nâz ile bahdı Hakîkîye yârı
Ol ehl-i nâz ile nâz u itâba düşdi gönül

Bir oldı meşreb-i tevhîd ışk-ı lem-yezelî
Çü vâhid-i ebed ile hitâba düşdi gönül

51

1. Gırre-i ışk olan gönül mültefit-i cihân degül
Işka mukayyed olmayan tâlib-i lâ-mekân degül

Hilkat-i halk-ı âlemün emri çü kâf u nûn imiş
Kim ki bu remzi anlamaz kâbil-i kün fe-kân degül

Hikmetinün nişânesi oldı cihân bu arsada
Fâil-i ışkun ey gönül hikmeti bî-nişân degül

Sırr-ı *elestü Rabbiküm* kâlu belâda kavl imiş
Kim ki bu kavli bilmedi hilkati câvidân degül

5. Zerk u riyâsı zâhidün kâbil-i hazret olmadı
Zann u gümân içindedür şüphesi bî-gümân degül

Gerçi simurg-ı lâ-mekân sendedür ey beşer bugün
Nefsine ârif olmasan kâbil-i âşiyân degül

Işkı yolında dil-berün başunı koy Hakîkîyâ
Kim ki bu yolda başını koymadı cân-feşân degül

52

1. Serv oldı şâh-ı sidre-i rızvânuna tufeyl
Mâ-i muîn çeşme-i hayvânuna tufeyl

Tâ kıldı müşk-i nâfe saçun bûyına nisâr
Meh-tâb oldı şem-i şeb-istânuna tufeyl

Âlemde şâh-ı hüsn seni kıldı çün İlâh
Hûbân oldı sûret-i Rahmânuna tufeyl

Reyhân ü yâsemîn ü gülistân ü erguvân
Gülzâr içinde gonce-i handânuna tufeyl

5. Âb-ı hayâta câm-ı lebünden irişdi Hızr
Zulmât oldı zülf-i perîşânuna tufeyl

Her sâlikün ki meskeni kûyundur ey kamer
Kıldı cihânı mihr-i dırahşânuna tufeyl

Çün hüsrev-i Hakîkî sen oldun zamâneye
Âfâk oldı hükm-i Süleymânuna tufeyl

53

1. Gelgil ki senden ayru dahı yâr bilmenem
Bî-gülşen-i visâl-i to gülzâr bilmenem

Virmen bu çarh-ı kec-rev-i gaddâra gönlümi
Ol tecrîdem ki âlem-i gaddâr bilmenem

Işkun kadîm ü mihr-i ruhun lâ-yezâl imiş
Men mundan özge nükte-i esrâr bilmenem

Hamr-ı lebünden esrimişem y’ez humâr-ı mey
Hamr-ı lebün kimi dahı hummâr bilmenem

5. Mansûrvâr egerçi meni dâra çekeler
Dârü’ş-şifâ direm men anı dâr bilmenem

Ger koymuşam libâsumı mey-hânede kirev
Ser-mest-i bâdeyem ser ü destâr bilmenem

Şem-i ruhunda cânumı pervâne kılmışam
Ol nâra düşmüşem dahı men nâr bilmenem

Peyveste kaşlarun kimi mihrâba bahmanam
Mestâne gözlerün kimi ayyâr bilmenem

Şerh-i lebün çü nutka getürdi Hakîkîyi
Men mundan özge nutk-ı dürer-bâr bilmenem

54

1. Yüzün kitâbına tâ âyet-i İlâh didüm
Cenâb-ı hazretüni cânuma penâh didüm

Mücerred eyledi ışkun meni zamânede çün
Ne fikr-i dünye vü ukbâ ne izz ü câh didüm

Ayağuna yüzümi saldım ez-ser-i ihlâs
Men-i gedâya seni pâdişâh u şâh didüm

Düşende gülşen-i vechünden ayru bülbül-i cân
Saçun kimi men anun bahtını siyâh didüm

5. Sen oldun evvel ü âhirde çün mana Hâdî
İki cihânda seni hâluma güvâh didüm

Tecelli kıldı cemâlünde vâhib-i sûret
Bu maniden sana men mazhar-ı İlâh didüm

Götürdi perde yüzünden hicâb-ı zülfeynün
Gulâm-ı hüsn-i ruhun oldı mihr ü mâh didüm

Tutuşdı çarh u felek birle âsmân u zemîn
O dem ki firkat-i ışkun gamından âh didüm

Hakîkîyem ki bu devr ü medâr içinde seni
Serîr-i saltanat üstünde pâdişâh didüm

55

1. Işkun yolında men mana taksîr bilmezem
Işkundan özge cânuma te'sîr bilmezem

Takdîr-i lem-yezel meni kul eyledi sana
Takdîr içinde şemme-i tağyîr bilmezem

Ey nükte-i hakîkat-ı ışka mürîd olan
Gelgil ki senden özge dahı pîr bilmezem

Tezvîr ü zerk zâhid-i kec-revden oldı fâş
Men rind ü âşıkam gam-ı tezvîr bilmezem

5. Tâ görmüşem cemâl-i ruh-ı bî-misâlüni
Tekbîr kılmışam dime tekbîr bilmezem

Yahdı Hakîkîyi gam-ı ışkun firâk ile
Vaslundan ayru çâre vü tedbîr bilmezem

56

1. Tâ ezelden düşdi ol yâr ile bâzârum menüm
Firkatinden arşa çıhdı nâle-i zârum menüm

Râz-ı ışkın cânumun içinde saklardım velî
Âkıbet fâş oldı gizlü genc-i esrârum menüm

Dil-berün yolında kurbân olmağa ey müttakî
Olmagil nâsıh ki vardur anda ikrârum menüm

Şol mükerrem pâkize-gevher ki yohdur kıymeti
Kim durur âlemde ol yâr-ı vefâdârum menüm

5. Ravza-i rızvân mu'attar oldı ez-bû-yı lebeş
Tâ gül-i handânını görsetdi gülzârum menüm

Senden ayru olmasun yâ Rab bu çarh-ı rûzgâr
Gel ki sensin dünye vü ukbâda dil-dârum menüm

Çün Hakîkî gördi ol maşûkanun ruhsârını
Devlet ü ikbâle yetdi baht-ı bîdârum menüm

57

1. Çemende serv-kadün tek çınâr görmemişem
Ruhun kimi semen-i gülzâr görmemişem

Ezel gününde senün ışkun ile tâ-be-ebed
Menüm kimi dahı bir bî-karâr görmemişem

Firâk u derd ü gamunda ne fikrüm ola menüm
Çü sen teki sanem-i gam-güsâr görmemişem

Kenâre kılmamışam ışk ile zi-rûz-ı ezel
Miyân-ı ışka düşelden kenâr görmemişem

5. Cemâl-i hüsnüne âyînedür zamîr-i münîr
Cemâlün âyînesinde gubâr görmemişem

Saçun selâsili dâm-ı belâya saldı meni
Bu dâm-ı hicr ü belâdan güzâr görmemişem

Saçun kimi Hoten-i müşk-bâra bahmamışam
Ruhun kimi çemen-i murg-zâr görmemişem

Apardı sabr u karârumnı ol kara gözler
Özümde men dahı sabr u karâr görmemişem

Hakîkîyem ki bu devr ü medâr içinde bugün
Bu hüsn ile sanem-i rûzgâr görmemişem

58

1. Dil-berâ ışkun yolında nâle-i zâr itmişem
Cennet-i vaslundan ayru terk-i gülzâr itmişem

Mundan ayrug men dahı cevre tahammül kılmazam
Gerçi men sad cevr ilen ol yâra ikrâr itmişem

Küfr ü îmân şerhini tâ bilmişem ilme'l-yakîn
Olmuşam îmâna yoldaş küfre inkâr itmişem

Olmasun rûzî visâl-i cennet-i vaslun mana
Dünye vü ukbâda senden özge ger yâr itmişem

Dâne-i hâlün hayâlinden men-i âşüfte dil
Murg-ı cânı dâm-ı zülfünde giriftâr itmişem

Davî-i zikr-i ene'l-Hak kılmışam Mansûrvâr
Ber-ser-i dâr-ı mahabbet gör ne güftâr itmişem

Sâhib-i Keşşâfa mantıkdan ma'âni sormuşam
İlm-i heyetde beyân ü şerhi tekrâr itmişem

Görmüşem ruhsârunı rûşen-zamîr-i çeşm ile
Nâzır-ı hüsn olmuşam bes kesb-i dîdâr itmişem

Kılmışam cân u cihân şükrâne yârun vaslına
Zî-ticâret kim melek mülkinde bâzâr itmişem

Nâfizü'l-câvîd-i vahdet oldı rûh-ı kudsiyân
Men bu zât-ı hilkatün nefsinde zinhâr itmişem

Çün Hakîkî bilmişem sırr-ı kelâmu'llahı men
Hamdü li'llah kim bu ilmi keşf-i esrâr itmişem

59

Seherde sünbül-i zülfünden esdi bâd-ı nesîm
Hayât-ı lem-yezelî tapdı üstühân-ı ramîm

Visâl-i cennetüne vâsıl olmadı zâhid
Enâniyetden ana mesken oldı nâr-ı cahîm

Hurûf-ı âyeti sad-bâr kılmışam tekrâr
Saçunla kaşuna teşbîh olanda nûn ile cîm

Bu vech ilen ki seni hilkat eylemiş hâlık
Ne ihtiyâc ola bu hüsn ü sûrete tazîm

Hayât-ı lem-yezele vâsıl olmadı ebedî
Yolunda cânını her kim ki kılmadı teslîm

Feres kenâre-i filden geçer ruha karşu
Piyâde sürmegi ferzîn şâh ider talîm

Nisâr kılmağa ışkun yolında cân u cihân
Tarîkat ehline ihtiyâc olmaya teklîm

Hakîkîye seni mahbûb kıldı hâlık-ı halk
O dem ki hilkat-i âlemni eyledi taksîm

60

Dünye vü ukbâda men yâr ol nigârı bilmişem
Gönlümün maksûdı hem ol gül-izârı bilmişem

İçmişem câm-ı lebünden lâ-yezâlün hamrını
Mest-i câvîdem şarâb-ı bî-humârı bilmişem

Cennetü'l-me'vâ nigârun murg-zâr-ı vaslıdur
Murg-zâram kim visâl-i murg-zârı bilmişem

Levh-i mahfûzındadur haşrün hesâbından şümâr
Hâsib-i ışk olmuşam men ol şümârı bilmişem

Tâ mürîd oldum ser-i kûyında men ol dil-berün
Pîr-i ışkam ki tarîk-ı rûzgârı bilmişem

Hâk-i dergâhundadur kuhl-i basîret aynuma
Olmuşam bînâ-yı Hak nûr ol gubârı bilmişem

Çün Hakîkî salmışam baş ol nigârun pâyına
Hamdü li'llah ki cenâb-ı şehr-yârı bilmişem

61

Tâ nûr-ı dîde ol ruh-ı gülnârı bilmişem
Mısbâh-ı lem-yezel men o dîdârı bilmişem

Kevn ü mekânı virmişem anun visâline
Bâzâr-ı ışk içinde bu bâzârı bilmişem

Tefsîr kılmışam hat u hâlün kitâbını
Ol ârifem ki nükte-i esrârı bilmişem

Gark olmuşam gamunda firâkun cefâsına
Çün vasl-ı lem-yezel men o gülzârı bilmişem

Ey gevherün hakîkati nutkundan âşikâr
Şükr eylerem ki nutk-ı güher-bârı bilmişem

Cân u cihânı vasluna şükrâne kılmağa
Nâsıh mana sen olma men ol kârı bilmişem

Tâ zülf-i pîç ü tâb ile sevdâya düşmüşem
Dâm-ı belâda turra-i tarrârı bilmişem

Ey sûretün tecellîsi envârı gönlümün
Hûrşîd-i lem-yezel men o ruhsârı bilmişem

Yâr oldı çün Hakîkîye yârun gamı bugün
Yârun gamında derd ile hem-yârı bilmişem

62

1. Ezelde çün seni bir yâr-ı meh-likâ dimişem
Hezâr cân u dili ışkuna fedâ dimişem

Gözünle merdümini fitne-i zamâne bilüp
Saçun selâsiline halka-i belâ dimişem

Bu câna mihr-i ruhun dil-pezîr olanda senün
Anun şuâına *ve'ş-şems* ü *ve'ê-êuhâ* dimişem

Nisâr kılmışam ol âstân-ı devlete men
Hudâst şâhid-i hâlam ki bî-riyâ dimişem

5. Hidâyet indi senün şânuna zî-fazl-ı İlâh
Bu maniden sana men hatm-i enbiyâ dimişem

Visâl-i ışk-ı ruhun genc imiş nihâyetsüz
Virâne gönlümi ol gence âşinâ dimişem

Hayât-ı lem-yezelî bulmuşam visâlünde
Lebünde çeşme-i hayvâna cân-fezâ dimişem

Seni yegâne-i maksûd-ı kâ'inât bilüp
Vücûd-ı zâtuna hem-sâye-i Hudâ dimişem

Hakîkîvâr gamunda bîmâr-ı hicr olana
Hadîs-i la'l-i şeker-bârunı şifâ dimişem

63

1. Men dil-şikesteden bugün ol yâradur selâm
Tâ rûz-ı haşr ol büt-i ayyâradur selâm

Işka vefâ vü cevre tahammül firâka sabr
Ol ehl-i ışka yâr-ı vefâdâradur selâm

Dârü'l-hulûd imiş mana ol hazret-i cenâb
Dârü'l-hulûda hazret-i dil-dâradur selâm

Oldı bahâr açıldı gülistân-ı murg-zâr
Gülzâr içinde ol ruh-ı gülnâradur selâm

5.Men rind-i lâübâli vü ol mest-i bâde-keş
Mey-hânelerde hamr ile hummâradur selâm

Yârından ayru yandı Hakîkî firâk ile
Kûy-ı visâle ol büt-i ayyâradur selâm

64

1. O ruhun şemine çün cânumı pervâne didüm
Yahdı yandurdı meni âteş-i hicrâna didüm

Nice zâhidleri pâ-bend-i belâ kıldı saçı
Nice âşüfteleri çekdi o zindâna didüm

Yüzünün âyetinün evveli çün Fâtihadur
Yaz anun harfini ser-nâme-i Kur'âna didüm

Kılmışam kâmetini sidre-i rızvâna misâl
Âşıkam cân ile ol sidre-i rızvâna didüm

5. Kadem-i hâk-i derinden yüzümi itmen ırağ
Zihi devlet ki men öz râzumı sultâna didüm

İşve-i gamzeleri gâret-i dîn eyler imân
Ki men ol ayna niçün kâfir-i Türkâne didüm

Ey Hakîkî bu melâhat ki ruh-ı yârdadur
Yahdı hasret gam ilen bağrumı büryâna didüm

65

1. Göreli kâmetüni sidre-i rızvân dimenem
Yahdı firkatde meni hasretün ey cân dimenem

İçeli yâkût-ı cân-perverinün cürasını
Zulmetün çeşme-i hayvânına hayvân dimenem

Her gönül kim anı ışk itdi firâkunda virân
Men o dîvâne dilün gönlini virân dimenem

Zulmet-i zülfüne hem-sâye-i meh-tâb direm
Tal'at-ı hüsnüne coz mihr-i dırahşân dimenem

5. Nice kim yahdı meni âteş-i hicrâna gamun
Şevk-ı vaslundan anun adını hicrân dimenem

Beşer oldur kim ana fehm ola idrâk u basar
Bunu bilmez beşerün adını insân dimenem

Rûh-ı îmâna çeker aklumı hayvâniye nefs
Kim ki bu remzi bilür men ana hayvân dimenem

Dil-berün hattına çün sidre-i Rahmân didi Hak
Diyebilmen ki anı âyet-i Kur'ân dimenem

Esrüdi cânum anun âb-ı hayâtında bugün
Çekdi zulmâta meni zülf-i perîşân dimenem

10. Yâr ilen rûz-ı elest eylemişem ahde vefâ
Ahd u peymânumı men yâr ile yalan dimenem

Ağulu firkatini cânuma nûş eylemişem
Be-coz ez-vasl-ı ruheş derdüme dermân dimenem

Yahdı hasret odı ilen bağrumı hicrâna gamı
Hak bilür men bu sözi dil-bere pinhân dimenem

Ser-tâc eylemişem hâk-i kademüne men anun
Bu gönül tahtına çün ayrugı sultân dimenem

Der ü dîvârına mey-hâne vü büt-hânelerün
Be-coz ez-medrese vü mescid-i rindân dimenem

66

1. Zihi cân ki bu ciger kanına boyana didüm
Âferîn ol tene kim ışk odına yana didüm

Kim ki cân kılmadı ol dil-ber-i ayyâra nisâr
Yahdı hasret gam ilen bağrını büryâna didüm

Nefs-i şehvet-peresün filine aldanma gönül
Ki ziyân eyler anun illeti insâna didüm

Zühd ü takvâ haberin âbid-i Rabbâniye sor
Ohı ol âyeti kim Hak didi *men kâne* didüm

5. Felegün haşmet ü endîşesinün terkini kıl
Özüni salma bu gaddâr ile isyâna didüm

Halvet ü yâr didüm bâde-i gül-rengi latîf
Her çi ki yâra didüm men anı rindâne didüm

Katre-i yâkût-ı cân-perverinün cürasını
Ezelî ışk şarâbından içen câna didüm

Kıldı bîgâne meni vasluna hem-sâye-i hicr
Bu sebebden men ana bî-dil ü bîgâne didüm

Çün anun hâl ü ruhı koydı menüm cânuma dâg
Zihi devlet kim anun dâgıyla cân yana didüm

10. Âh u feryâdını bu âşık-ı âşüfte dilün
Kâmeti sidre lebi çeşme-i hayvâna didüm

Ey Hakîkî seni çün zâr ile ağlatdı gamı
Âlemi gark ider ol eşk-i hûn-efşâna didüm

67

1. Zülfünden ayru dâm-ı belâya belâ dimen
Ol dâma men menüm kimi bir mübtelâ dimen

Zâhid bi-gayr-ı zühd çü bilmez tarîk-ı ışk
Yohdur safâsı men ana ehl-i safâ dimen

Sabr itmeyen vefâda nigârun cefâsına
Ol bî-vefâya bil ki men ehl-i vefâ dimen

Ey derdümün devâsı lebün ayn-ı kevseri
Vaslundan ayru cennete dârü'ş-şifâ dimen

5. Mahfûz-ı lem-yezel hat ü hâlündür âşıka
Ârif bilür ki men bu sözümde hatâ dimen

Çekdi Hakîkîyi ser-i zülfün kemendine
Dâm-ı belâya saldı vü dâm-ı belâ dimen

68

1. Ol hüsn ile hat ü hâle tahsîn
Ol mushâf-ı lâ-yezâle tahsîn

Ol âb-ı hayât-ı cân-fezâya
Ol çeşme-i zü'l-celâle tahsîn

Ârif degül ol ki kıldı dâ'im
Bu dünye vü mülk ü mâla tahsîn

Âl eyledi fitne kıldı aynun
Ol fitnelü ayn u âla tahsîn

5. Ol kâmet-i sidretü'l-cinâna
Ol nûn ile mîm ü dâla tahsîn

Şol kursa-i âfitâb içinde
Kim kılmaya ol hilâle tahsîn

Her kim ki Hakîkî oldı kıldı
Ol zülf ile hat ü hâle tahsîn

69

1. Cemâlün şemine her şeb düşer meh-tâb revzenden
Çün anun âfitâbından düşüpdür tâb revzenden

Muanber zülf-i pür-çînün gelür bâd-ı sabâ birle
Be-hulk-ı derd-mendânet salur kullâb revzenden

Gam-ı derdünden ey dil-ber eger âh eylesem derdüm
Zi-eşk-i dîde-i merdüm ahar seyl-âb revzenden

Saçun zıllında ruhsârun ki nûr-ı câvidân oldı
Bu hasretden salur çetr-i felek ıtnâb revzenden

5. Hakîkî âstânundan temennâ çün visâl itdi
Tecellî-i hakîkatden açıldı bâb revzenden

70

1. Gelgil ki sevmişem seni cânânelerde men
Cân oynaram yolunda bu dîvânelerde men

Vîrâne gönlümi gam-ı ışk itdi çün mekân
Bes genc bulmuşam dil ü virânelerde men

Her teşnenün ki câm-ı musaffâ lebün degül
İçmen hayât âbın o peymânelerde men

Şîrîn gamında cânumı teslîm kılmışam
Hüsrev hikâyetin dimen efsânelerde men

5. Çün hânkâh u medrese vü zâhidest ü şeyh
Hakdan murâd isterem ol hânelerde men

Bîgâne kim durur kim ana âşinâ diyem
Yâ olam âşinâ dil-i bîgânelerde men

Yahdı Hakîkî cânını şem-i ruhunda çün
Yandum bu âh u sûz ile pervânelerde men

71

1. Düşdi dil-i garîb-i men firkat-i hicr nârına
Tâ çeke cevr ü firkatin vuslat ola nigârına

Gam-zede kıldı cânumı gamzesinün işâreti
Zülfi kemendi sayd ilen çekdi meni şikârına

Kadr-i visâl bilmedi yandı gam u firâk ilen
Cân ile vuslât olmayan dil-ber-i gam-güsârına

Cân u cihânı terk idüp istemişem visâlüni
Bülbül-i hasret olmuşam cennet-i gül-izârına

5. Rûz-ı ezelde gönlümi virmişem ol nigâra men
Yüzümi salmışam anun hâk-i reh-i gubârına

Tâ meni eyledi gamı mihr-i ruhunda muhteşem
Muhteşem olmaya anun düşmeyen intizârına

Nâzır-ı kudret olmuşam tâ görem ol cemâli men
Muntazıram be-cân u dil şol sanemün güzârına

Çünki Hakîkî dil-berün içdi lebinde bâdesin
Mest-i elest olup düşer gözlerinün humârına

72

1. Düşme zamâne fikrinün derd-i ser ü hayâline
Olma harîs dünyenün gencine mülk ü mâlına

Cennet-i vasl-ı dil-beri gel taleb it İlâhiden
Cennete vâsıl olmayan irmez anun visâline

Hulk ile vü cemâl ile menden apardı menligi
Âferîn ol cemîlenün hulkına vü cemâline

Ahsen-i hüsn-i sûrete secde getür ibâdet it
Tâ bilesin bu sûretün hüsni nedür cemâli ne

5. Ağzına vü miyânına her nice kim baham didüm
Zerrece irmedi menüm aklum anun hayâli ne

Saçlarınun kemendilen çekdi apardı gönlümi
Cânı mukayyed eyledi dâm u belâda hâline

Lema-i hüsn-i sûreti ta'n a ber-âfitâb ider
Kudret eli çeker kalem kaşlarınun hilâline

Hilkatinün turâbına ârif isen sücûda gel
Tâ yetesin bu hilkatün marifet-i kemâline

Lutf-ı cemâl-i vaslını gel taleb it Hakîkiyâ
Şâ'ibe kılmagıl anun lutfına vü cemâline

10. Cân u cihânı terk idüp ışk ile gel bu arsaya
Düşme bu çarh-ı kec-revün hırsına vü melâline

73

1. Dil-berâ enfâs-ı la'lün menba-ı cândur yine
Talat-ı hüsn-i ruhun mihr-i dırahşândur yine

Zikr ü tesbîhün niyâzı oldı zâtunda zuhûr
Hilkatün şânında münzel şerh-i Furkândur yine

İstivâ-yı zülfüni berhem ki kıldı dan yeli
Hâtır-ı cemiyyetün hâlı perîşândur yine

Hasretün derdi meni yahdı firâkun nârına
Hamdü li'llah kim visâlün derde dermândur yine

5. Ey hatt ü hâlün kelâmu'llah la'lün selsebîl
Ârızun devrinde zülfün anber-efşândur yine

Âlem-i ervâha reh-ber oldı nutkun tâ ebed
Nefha-i rûhu'l-kudüsden gör ne burhândur yine

Küfr ü îmânun sevâdı zülf ü ruhsârundadur
Zülf ü ruhsârun sevâdı küfr ü îmândur yine

Rahmetün kûyında çalındı beşâretden sürûd
Ehl-i irfânun kelâmı şükr-i Rahmândur yine

Çeşme-i hayvânunı Hızr içdi oldı câvidân
Zulmet-i zülfünde la'lün âb-ı hayvândur yine

10. Vahdetün ahvâlini arz itdi vâhid kesrete
Ârif-i Haksan habîr ol gör ne devrândur yine

Rind-i ser-mestün makâmı gûşe-i mey-hânedür
Ehl-i takvânun kelâmı zikr-i Sübhândur yine

Ey Hakîki sâcid ol Âdemde Hakkun vechine
Olmayan sâcid bu veche z'ehl-i şeytândur yine

74

1. Yârun gerek ki mihr-i ruhı dil-pezîr ola
Tâ hüsn ü hulk içinde cihâna emîr ola

Her kim ki kılmaya nazar ol hüsn ü sûrete
Yohdur basîret anda ger ehl-i basîr ola

Hûblugda çün misâl bulunmaz visâline
Âlemde ol yegâne meger bî-nazîr ola

Bî-çâre ışka neyleye tedbîr ü çâresin
Maşûka şâh-ı âlem ü âşık fakîr ola

5. Tevhîd içinde nükte-i esrârı bilmişem
Sâhib-nazar gerek ki bu hâla habîr ola

Mansûr-ı ışk olanda Hakîkî zi-fazl-ı Hak
Anun mu'îni âyet-i *nime'n-nasîr* ola

75

1. Çü raksa girdi bugün mâh-ı gül-izâr yine
Tükendi sabr-ı gönül kalmadı karâr yine

Güzâr-gâhına yüz koydum ol perî-zâdun
Meger zi-rûy-ı kerem eyleye güzâr yine

Gubâr-ı pâyını kuhl-i basîr kıldı gönül
Vücûd-ı âyîne sâf oldı ez-gubâr yine

Gamında nâle vü feryâd kıldı bülbül-i cân
Açıldı gülşen-i vaslında murg-zâr yine

5. Muhibb-i ışka özin zâhir eyledi fâil
Götürdi perde-i esrârı şeh-süvâr yine

Şecerde *innî enâ'llah*a vâsıl oldı beşer
Saâdet-i ebedî buldı hâk-sâr yine

Hakîki gark-ı muhît oldı ey fakîh bugün
Be-sem-i cân yetürür dürr-i şâhvâr yine

76

1. Kıldı münîr âlemi şâhid-i men cemâl ile
Mushaf-ı Rabb imiş ruhı âyet-i hatt u hâl ile

Çeşm ile zülf ü hâlinün derd u gam u firâkını
Gel mana sor ki cânumı yahmışam ol hayâl ile

Câm-ı lebinde cürası bâde-i ışk imiş meger
Mest-i elest ider bizi kevser-i zü'l-celâl ile

Hüsnine çün zamânede kimse beraber olmadı
Dutdı cihânı ser-be-ser hüsn ile vü cemâl ile

5. Ey meni dâg-ı hasrete yanduruban helâk iden
Gel nazar eyle hâluma koyma meni bu hâl ile

Teşne-lebem diyen gönül kevser-i cân-fezâsına
Ayn-ı hayâta vasl ola selsebîl-i zülâl ile

İşve vü nâz ilen meni gerçi yahar cefâsına
Rengümi lâle-gûn ider lebleri hamrı al ile

Âl ilen ol kara gözün gamzesi deldi bağrumı
Devr-i zamâne fitnesi yahdı meni bu âl ile

Işk-ı ruhında dil-berün ol irişür murâda kim
Cânı cihânı varlıgın terk ide mülk ü mâl ile

10. Virdi Hakîkî gönlini şâhid-i lâ-mekâna çün
Şevket-i câvidân diler rahmet-i lâ-yezâl ile

77

1. Ey meni dâm-ı saçun çekdi ser-i dârına
Cânumı yahdı gamun âteş-i ruhsârına

Meskeni arâf imiş âyînesi sâf imiş
Kim ki kul oldı bugün sen büt-i ayyârına

Ey ezelün ravzası vasl-ı ruhun âşıka
Bülbül-i mest olmayan irmedi gülzârına

Sünbül-i pür-tâbınun dâmına düşdi gönül
Cânumı kıldı esîr çeşm-i dil-efgârına

5. Ol büt-i ayyâranun derd u gam u hasreti
Bağrumı kan eyledi yahdı meni nârına

İçdi Hakîkî ezel hamrını ez-câm-ı ışk
Tâ kim irişdi lebün bâde-i gülnârına

78

1. Her âşıkun ki nâle vü derdi zi-cân ola
Cânân yolında âkıbet ol cân-feşân ola

Yârun gamında terk-i cihân itmeyen gönül
Ol cân degül ki hilkat ana câvidân ola

Bî-minnet-i firâk visâlin taleb kılan
Vâcibdür ol fakîre kim ol terk-i cân ola

Derd ü firâk u mihnet ü endûh u hicr u gam
Yârun yolında cümlesi bir gülsitân ola

5. Her kim ki başını sala der-âstân-ı dost
Tâc-ı serîr-i saltanat ol âstân ola

Esrâr-ı ışk içinde Hakîkî to dem-mezen
Her kimsenün merâtibi ez-hod ıyân ola

79

1. Tâ çekdi şâh sünbül-i zülfin gülâleye
Âhıyla düşdi bülbül-i âşüfte nâleye

sûretde gördi kâtib-i kudret cemâlüni
Vasf-ı kemâl-i hüsnüni yazdı risâleye

Yandurdı ışk odı meni yârun cefâsına
Dâg-ı firâk kalbümi benzetdi lâleye

Ol câna ki şarâb-ı visâlün nasîb ola
Hûr-ı behişte ta‘n ide âb-ı zülâleye

5. Ger hasta pâyı gör ki ganî sen gedâ teki
Lutf eyle gel lebünden irişdür nevâleye

Esrütdi şevk ilen zikr-i leb ü ruhun
Tâ selsebîl-i la'lini tökdi piyâleye

Ağlatdı hicr-i gülşen-i vaslun Hakîkiyi
Hûn-âb-ı dil bulaşdı çemen üzre jâleye

80

1. Tâlib-i yâram ezelden yâra müştâkam yine
Cennetün kûyında ol dil-dâra müştâkam yine

Gerçi dîdârında yetdi cân u dil maksûdına
Hamdü li'llah ki men ol dîdâra müştâkam yine

Dünye vü ukbâ harâm oldı mana bî-vasl-ı yâr
Yâr ilen yâram ezelden yâra müştâkam yine

Işkınun esrârını fâş itmişem âlemde men
Gel bu sırrı gör kim ol esrâra müştâkam yine

5. Kılmışam şehnâz ilen uşşâk şerhin der-ırak
Bu makâmından men ol edvâra müştâkam yine

Cennet-âbâd-ı ser-i kûyından ayru dil-berün
Bülbül-i âşüfteyem gülzâra müştâkam yine

Çün Hakîkî davî-i Mansûr eger kılsam n'ola
Nâsır-ı Mansûra hayrân dâra müştâkam yine

81

1. Yâ Rab ne nûr imiş ki meni yahdı nârına
Yâ Rab ne dâm imiş ki meni çekdi dârına

Subh-ı ezelde kıldı muattar dimâgumı
Tâ esdi dan yeli saçınun müşk-bârına

Kuhl-i basîr-i dîde kılam hâk-i pâyını
Ger bir güzer irişsem anun kûhsârına

Hâli vü çeşm ü gamzesi âşüfte gönlümi
Çekdi kemend-i zülfine saldı şikârına

5. Bağrum kanın gözümden ahıtdı gam-ı ruhı
Sîmîn elini kıldı anunla nigârına

Devrinde la'linün meyi esrütdi tâ ebed
Şol bâdeden ki kimse irişmez humârına

Bağrumnı işve birle kılur yara gamzesi
Yâ Rab ne işvedür ki kılur gamze yârına

Yârından ayru yandı Hakîkî firâk ile
Gelgil teferrüc eyle anun âh u zârına

82

1. Hüsrev-i hûbân bugün sen yârı dirler âleme
Hüsn-i Yûsuf sen ruhı gülnârı dirler âleme

Çün iki âlemde sensin merdüm-i aynumda nûr
Âşıkun maksûdın ol dîdârı dirler âleme

Hızr-ı ışkun çeşme-i hayvânınun mâhiyyetin
Leblerün yarından ahan barı dirler âleme

Gerçi tökdi kanumı devrinde aynun fitnesi
Kâfir-i hûn-rîz ol mekkârı dirler âleme

5. Men dil-i âşüftenün peyveste âh u nâlesin
Z'ârzûyı sen büt-i ayyârı dirler âleme

Çün Hakîkî devlet-i bîdârı buldı yâr ilen
Ârif ü âzâde ol bîdârı dirler âleme

83

1. Yolunda cânını terk eyleyen n'ider başı
Kim ola men ide ışkunda rind-i evbâşı

Hezâr secde-i şükr eylerem men-i dervîş
Hakîkat ehline mihrâb olanda ol kaşı

Gubâr-ı pâyuna cârûb oldı gamze-i çeşm
Saçun selâsili men eyleyende ferrâşı

Visâl-i cennetüne vâsıl olmadı zâhid
Meger ki bilmedi kadr-i visâli o nâşı

5. Nisâr kıldı senün makdem-i şerîfünde
Be-sân-ı dürr-i girân-mâye gözlerüm yaşı

Zi-ışk-ı revnak-ı meclis irişdi ashâba
Görende tâlib-i mey-hâne rind-i kallâşı

Hakîki kâm ile buldı visâlüni Hakdan
Rakîb çaldı bu hasretde başına daşı

84

1. Eger to ârifî ey dil habîre vir haberi
Münâsib eyleme ehl-i habîre bî-haberi

Götürdi perde ruhından zamâne ol yârun

Münevver eyledi şem-i cemâl ilen basarı

Ayağuna yüzini kim ki saldı ez-ser-i sıdk
Kabûl-ı hazret-i ışk oldı ayb ilen hüneri

Kemân-ı lem-yezelî kurdı *kâbe kavseyn*i
Hadeng-i gamzesi peykân ilen deler cigeri

5. Basîret ehli nazar kıldı vechine didi kim
Cihânda görmedi kimse bu vech ilen beşeri

Şeker lebi hadisinde beyâna geldi zebân
Mükerrer eyledi ol dür-feşân muhtasarı

Ferâgat oldı zi-endûh u mihnet-i âlem
Hakîkiye nazar-ı Hak ki kıldı bu nazarı

85

1. Cemâli ol sanemün sun-ı ber-kemâl oldı
Lebinde hamrı anun çeşme-i zülâl oldı

Aceb degül mi ki ol mâh-tâb-ı neyyirün
Cemâli bedre münâsib kaşı hilâl oldı

Her ân ki bilmedi yevmü'l-hesâb kadrin anun
Zebânınun dili altına zebânı lâl oldı

Yazanda âyet-i *seba'l-mesân*ı kâtib-i hüsn
Hurûf u nokta cemâlinde hatt u hâl oldı

5. Hakîkî ışk ile mahv oldı zât-ı lem-yezele
Anun hakîkati çün zât-ı lâ-yezâl oldı

86

1. Her cân ki âşık olmadı cânâna yetmedi
Sevdâ-yı ışka zülf-i perîşâna yetmedi

Âsaf-misâl kadr-i Süleymânı bilmeyen
Oldı gedây hazret-i sultâna yetmedi

Işkun yolında kim ki kadem koymadı be-sıdk
Kâm-ı visâle irmedi dermâna yetmedi

Kadr-i visâl-i la'lüni her cân ki bilmedi
Âb-ı hayât-ı çeşme-i hayvâna yetmedi

5. Her kim Hakîki hâlını bilmez be-kûy-ı dost
Dârü'l-hulûda ravza-i rızvâna yetmedi

87

Işka gel yâr ol gönül var Hakdan iste yârunı
Hüsrev-i kevn ü mekân bil ol büt-i ayyârunı

Kevserün peymânesidür çün nigârun lebleri
Gel anun câmından içgil mâ-i hoş-güvârunı

Zâhid-i takvâdan iste zühd ü tesbîh u niyâz
Câhil-i nâ-mahreme fâş itmegil esrârunı

Cevheri gavvâsdan iste vefâyı yârdan
Yâr ilen yâr ol unutgil nefs ilen ağyârunı

Çün iki âlemde fâil birdür ey sâhib-nazar
Gel anun yolında terk it âlem-i gaddârunı

*Küntü kenz*ün nükte-i esrârını sor âbide
Sâlik-i Hak ol var ol genc ile kıl bâzârunı

Gönlünün âyînesin sâf eyle nefse ârif ol
Sikke-i ma'nîde görsed nakdüni ayârunı

Ey Hakîki ışk ilen meydâna gir Mansûrvâr
Boynunı çek dâra andan iste pây-ı dârunı

88

Her dil ki sûz-ı ışk ile büryâna düşmedi
Vaslun gamında âteş-i hicrâna düşmedi

Kıldı meni saçun kimi âşüfte rûzgâr
Bâd-ı sabâda zülfüne tâ şâne düşmedi

Ey hasret ü firâk ile bağrumnı kan iden
Derdün meni eritdi vü dermâna düşmedi

Gelgil ki Hızra çeşme-i hayvân imiş lebün
Her bî-haber bu çeşme-i hayvâna düşmedi

Bir lahza geçmedi ki gamundan firâk ile
Hûn-ı ciger bu dîde-i giryâna düşmedi

Ol zülf ü hâle cânını teslîm iden gönül
Dâm-ı belâya çâh-ı zenahdâna düşmedi

Peymâne doldı vade-i vaslunda ey sanem
Hamr-ı lebünden âşıka peymâne düşmedi

Her bî-haber ki bilmedi kadr-i visâlüni
Dârü'l-hulûda ravza-i rızvâna düşmedi

Bir sûz ile tutuşdı Hakîkî bu şeme kim
Pervâz-ı ışk ilen ana pervâne düşmedi

89

Her kim ki görse şem-i cemâlün çerâgını
Ânestü nâr ilen koya kalbinde dâgını

Çekdi kemend-i dâm-ı belâya meni saçun
Tâ saldı âfitâb özine perr-i zâgını

Ey nükte-i hakîkat-i ışka mürîd olan
Pîr-i tarîke sor reh-i ışkun sorağını

Yârun visâl-i vaslı çü dârü'l-hulûd imiş
Yâ Rab nasîbe kıl mana ol vasl bâgını

Hamr-ı elestden olmaya ser-mest-i câvidân
Hamr-ı lebünden içmeyen ışkun ayağını

Vechünde nûr u zulmeti tâ gördi ehl-i ışk
Virmez iki cihâna siyâh ilen ağını

Yârun Hakîkî cennet-i vaslın taleb kılur
Nâr-ı cahîme saldı çü ehl-i duzağını

Her kim irişdi nükhet-i zülfün nesîmine
Bâd-ı sabâda kıldı muattar dimâgını

90

Boyunı her kim ki gördi sidretü'l-alâ didi
Vechüne her kim ki bahdı *cennetü'l-me'vâ* didi

Dâm-ı zülfünde giriftâr oldı uşşâk-ı ezel
Sünbülün her târesin ser-mâye-i sevdâ didi

Hızra la'lünden nasîb oldı hayât-ı câvidân
Çeşme-i hayvânuna ser-çeşme-i ihyâ didi

Tâ şeb-i mirâca isrâda refîk oldı saçun
*Kâbe kavseyn*ün beyânın şerh-i *ev ednâ* didi

Kâtib-i kudret kalem çekdi cemâlün levhine
Ol hat u hâlün hurûfın *alleme'l-esmâ* didi

Murg-ı dil düşdi giriftâr oldı zülfün dâmına
Dâne-i hâl-i siyâhun habbetü's-sevdâ didi

sûretün şânında ızhâr oldı etrâfu'n- nehâr
Ârızun devrinde zülfün *leyletü'l- esrâ* didi

Çün Hakîkî gördi ruhsârun hurûf-ı âyetin
Âferîn sad âferîn ber-sun-ı *mâ evhâ* didi

91

1. Fıtrat-ı ruhsârunı Hak sûret-i Rahmân didi
Levh-i mahfûzun hurûfın âyet-i Kur'ân didi

Kâle men yuhyi'l-izâm oldı lebünden âşikâr
Şâribü'l-hamr ol dudağı çeşme-i hayvân didi

Ahsen-i sûret cemâlündür didi rûhu'l-kudüs
Serv-i gül-endâmunı hem sidre-i rızvân didi

İstivâ-yı zülfüni berhem ki kıldı dan yeli
Şol perîşânun meşâm-ı nükhetin reyhân didi

5. Çün *huden li'l-müttakîn* oldı delilün âleme
Nükte-i *lâ raybe fîh* şânındadur burhân didi

Damunun nârında giryân eyledi âşıkları
Cennetün kûyında sen maşûka pinhân didi

Âyet-i *innâ fetahnâ*dan açıldı ışka bâb
İstivâ-yı arş-ı Rahmândan munı Sübhân didi

Çün Hakîkî gördi ol maşûkanun ruhsârını
Hûri-i rızvân mıdur yâ sûret-i insân didi

92

1. Saçıyla mihr-i ruhı subh u şâm imiş ezelî
Lebinde kevseri *yuhyi'l-izâm* imiş ezelî

Yüzinde ıydını her kim görür olur kurbân
Meger ki ârızı mâh-ı sıyâm imiş ezelî

Sıfât-ı la'lini ger muhtasar kılam ne aceb
Hadîs-i dost çü hayru'l-kelâm imiş ezelî

Kemâl-i hüsn ü melâhatda sûret u ma'nî
Ana müsellem ü hem müstedâm imiş ezelî

5. Ruhı çü kıble vü mihrâb imiş kaşı yârun
İbâdet ehline aynı imâm imiş ezelî

Saçında dâm-ı belâya salur meni hâli
Saçı vü hâli aceb dâne dâm imiş ezelî

Hakîkî cennet-i vaslun diler zi-fazl-ı muîn
Cenâb-ı hazretüne çün gulâm imiş ezelî

93

1. Lebün ki nefhası hayru'l-kelâm imiş ebedî
Anun beyânı çü dürr-i nizâm imiş ebedî

Cenâbuna yüzini kim ki saldı ez-ser-i sıdk
İki cihânda ana ihtirâm imiş ebedî

Çü ehl-i secdeye mihrâb oldı kavseynün
İkâmet ehline aynun imâm imiş ebedî

Cemâlün âyet-i ümmü'l-kitâb-ı vahdet imiş
Saçunla mihr-i ruhun subh u şâm imiş ebedî

5. Lebün ki kevser-i humhâne-i hakîkat imiş
Ol ehl-i şâribe şurb-i müdâm imiş ebedî

Yolunda sıdk ile her kim ki cân-feşâna gelür
Vücûd-ı zâtı anun müstedâm imiş ebedî

Ezelde çün seni maksûd-ı *kün fe-kân* didi Hak
Hakîkî hâk-i deründe gulâm imiş ebedî

94

1. Kaşun çü nûn u lebün lâm u bî vü mîm oldı
Hurûf-ı levh-i ruhun âyet-i azîm oldı

İrişdi cennet-i vaslun cenâbına gönlüm
Rakîb düşdi bu hasretden ü sakîm oldı

Ayağuna yüzini kim ki saldı ez-ser-i sıdk
Serîr-i saltanat üstünde muhteşîm oldı

Şecerde *innî enâ'llah* söyledi Hâlık
Mûsâ-yı ışk anun şerhine kelîm oldı

5. Visâl-i cennetüne vâsıl olmadı münkir
Meger kim ol beşerün kısmeti cahîm oldı

Lebünde çeşme-i hayvâna çün irişdi gönlüm
Hayât-ı lem-yezelî tapdı vü selîm oldı

Cenâb-ı hazretüne vâsıl oldı ehl-i tarîk
Anun muîni meger mâlikü'l-kadîm oldı

Virâne gönlümi mamûr kıldı ışk-ı ruhun
İmâret-i ebedî anda müstakîm oldı

Hakîki vasluna cân virdi hûn-behâ dilemez
Bahâne kılmadı ışkunda muhterîm oldı

95

1. Cemâlün ravza-i rızvân degül mi
Dudağun çeşme-i hayvân degül mi

Sekâhüm rabbühüm hamr-ı lebünden
Beyân-ı âyet ü burhân degül mi

Ruh u zülfün beyâz ile sevâdı
Biri küfr ü biri îmân degül mi

Senün mestâne aynun sâgarından
Cihân ser-keşte vü giryân degül mi

5. Şehâ ışkun yolında cânı kurbân
Buyursan kılmağı âsân degül mi

Dil-i ser-keşte ey sultân-ı âlem
Seninçün tâ ebed hayrân degül mi

Hakîkî keşf-i esrâr itdi mutlak
Anı fehm itmeyen nâdân degül mi

96

1. Ey kemâl-i hüsn içinde lâ-yezâlün kudreti
sûretün şânında münzeldür kemâlün kudreti

Mâh-ı nev mihrâb kaşundur cebînün kıblesi
Rûşen-i çeşm-i cihândur ol hilâlün kudreti

Ey saçun anber hatun reyhân u hâlün noktası
V'ey kelâmu'llah içinde hatt u hâlün kudreti

Leblerün devrinde zâhir oldı zikr-i selsebîl
Çeşme-i la'lündedür âb-ı zülâlün kudreti

5. Vâsıl olmuş ezelden tâ ebed bu cân u dil
Geh cemâl-i lutf u ihsân geh celâlün kudreti

Ey ki murg-ı câvidânî âşiyânet vahdetest
Şol cihetden sendedür bu perr ü bâlün kudreti

Hulk u eltâf u letâfet birle ihsân u kerem
Sen misin ya sendedür bu munca hâlun kudreti

Vaslunı Hakdan diler cân-ı Hakîkî tâ ebed
Olmasun yâ Rab nasîbeş coz visâlün kudreti

TUYUGLAR

1

Ey iki âlemde hüsnün âfitâb
Mushaf-ı vechündedür ümmü'l-kitâb
Düşdi câna âteş-i hicründe tâb
Şevk-ı ışkun bağrumı kıldı kebâb

2

Ey melek mülkinde vechün âfitâb
V'ey boyun sidre hatun ümmü'l-kitâb
Cânumı yahdı gam-ı hicründe tâb
Şevk-ı ışkun bağrumı kıldı kebâb

3

Ey ruhun esmâ-i maksûdât-ı gayb
V'ey sıfâtun zât-ı mevcûdât-ı gayb
Şâhid ü meşhûd u mislün zât-ı gayb
Vâcib olmuşdur sanâ isbât-ı gayb

4

Nükte-i tevhîd kenzu'llah imiş
Vahdetün kûyında vâhid şâh imiş
Işka ikrâh eyleyen gümrâh imiş
Mü'minün kalbi ana âgâh imiş

5

Işk odıyla düşmüşem büryâna men
Men haçan bu ışk odından yanamen
Yanmazam ışkun odından tâ ebed
Ger bu hasret âteşinden yana men

6

Ey visâlün ravza-i rızvânumuz
V'ey dudağun çeşme-i hayvânumuz
Çün iki âlemde sensün cânumuz
Küfr-i zülfün şerhidür îmânumuz

7

Vahdetün nûrı yüzün meh-tâbıdur
Leyletü'l- esrâ saçun ıtnâbıdur
Kevserün hamrı lebün kand-âbıdur
Mest-i ışk ol bâdenün gark-âbıdur

8

Düşmenün define çâre ceng olur
Gayr olan erlik yolında leng olur
Yâr ilen gerçek olan hem-reng olur
Câhilün aklı bu fehme deng olur

9
Evvel ü âhirde çün bir zât imiş
Vâhidiyyet şânına isbât imiş
Mushaf-ı hatt-ı ruhı âyât imiş
Gayri vecheş cümlegî emvât imiş

10
Yâr-i dilîr ol büt-i ayyâr imiş
Turrası anber ruhı gülnâr imiş
Âşıkun resmi gamında zâr imiş
Bâg-ı vasl ravza-i gülzâr imiş

11
Kevserün âbı lebün aynında sâf
Vechüne ehl-i sücûd eyler tavâf
Zerk u tezvîr oldı ma'nîde hilâf
Mü'mine Hakdan irişdi *lâ tehâf*

12
Ey yüzün meh-tâbı tâbı gönlümün
V'ey cemâlün âfitâbı gönlümün
Ey hatun ümmü'l-kitâbı gönlümün
sûretün yevmü'l-hesâbı gönlümün

13
Ey yüzün beytü'l-harâmı gönlümün
Gamze-i aynun imâmı gönlümün
Kevserün *yuhyi'l-izâm*ı gönlümün
Leblerün sahbâ vü câmı gönlümün

14
Vahdetün meh-tâbı tâbıdur yüzün
Zulmetün keşf-i hicâbıdur yüzün
Ehl-i tevhîdün kitâbıdur yüzün
Ârifün yevmü'l-hesâbıdur yüzün

15
Ey lebün *mâ-i tahûr*ı gönlümün
V'ey saçun zıllında nûrı gönlümün
Işkuna yohdur kusûrı gönlümün
Şol cihetdendür huzûrı gönlümün

16
Ey visâlün cennet-âbâd-ı gönül
Ey ser-i kûyında bünyâd-ı gönül
Mihr-i ışkun oldı üstâd-ı gönül
Âlemi dutdı ferah-şâd-ı gönül

17
Ey cemâlün âfitâb-ı lâ-yezâl
V’ey yüzün devr-i kamer kaşun hilâl
Çeşme-i la‘lündedür âb-ı zülâl
Âyet-i Hakdur ruhunda hatt u hâl

18
Ey hatun mecmûa-i hayru’l-kelâm
Ârızun devrindedür mâh-ı sıyâm
Ey dudağun kevser-i *yuhyi’l-izâm*
Kabe-i Hakdur cemâlün ve’s-selâm

19
Ey hadîsün nükte-i hayru’l-kelâm
Şevk-ı la‘lünden cihânı dutdı câm
Ârızun devrindedür beytü’l-harâm
Kaşlarun mihrâbına aynun imâm
20
Mesned-i ikbâl ü devlet bulmuşam
Tâ ser-i kûyında koydum yüz yire
Şerh-i evsâf-ı cemâlün söylesem
Görsedür bir demde manâ yüz yere

21
Ey hadîsün mazhar-ı kevn ü mekân
Ve’ê-êduhâ ve’l-leyli ve’ş-şems ü duhân
Ey sıfâtundan kelâm-ı Hak beyân
Levh-i mahfûzunda keşf oldı ıyân

22
Ey saçun zıll-ı İlâhun sâyesi
V’ey hadîsün âlemün ser-mâyesi
Pîr-i aklun çün sen oldun sâyesi
Sendedür irfân-ı ışkun vâyesi

23
Ey hat ü hâlünde hâlün fitnesi
*Kâbe kavseyn*ün hilâlün fitnesi
Nergis-i mestünde âlün fitnesi
Âlemi dutdı cemâlün fitnesi

24
Sırr-ı hikmet *küntü kenz*ün râzıdur
Ârif-i vahdet anun dem-sâzıdur
Işk-bâzı be-zi-şatranc-bâzıdur
Nefsini kat eyleyenler gâzidür

25
Kim ki bilmez öz hakkun zâtını
Sormagil andan anun isbâtını
Oynamaz şatranc-ı ışkun atını
Görmeyen bu rukanun şeh-mâtını

26
Vir gönül ol gül-izâra tâ ebed
Koy başunı pây-ı dâra tâ ebed
Dünye vü ukbâ harâm olsun harâm
Olmayan hayrân nigâra tâ ebed

27
Tâ ki men azm-i dil-ârâm eyledüm
Terk-i fikr ü sabr u ârâm eyledüm
Bî-vefâ sevdâları hâm eyledüm
Özümi âlemde nîk-nâm eyledüm

28
Bağrumı deldün gel ey cân pâresi
Sendedür bu zahm u derdün çâresi
Çün irişdi cân-ı hasret-pâresi
Tâkatum yohdur dahı yalvarası

29
Ey giyen ışkun kabâ vü derini
Aslını bilmez ne bilsün ferini
Dil-berün yolında ey dil sâbit ol
Gel beyân eyle bu ışkun şerini

30
Dil-berün la‘lini handân isterem
Leblerinden âb-ı hayvân isterem
Çün iki âlemde bir cân isterem
Cânumı yolunda kurbân isterem

31
Âlem-i gaddâra ağyâr ol gönül
Yâr ilen yâr-ı vefâdâr ol gönül
Cânı kurbân eyle berdâr ol gönül
Vahdetün kûyında pindâr ol gönül

32
Şem-i ruhsâruna cân pervânedür
Dil visâlün gencine vîrânedür
Ehl-i ışkun meyli çün sen hânadur
Andan ötrü gönli hasret-hânedür

33
Hüsrevâ çün zulm ü bî-dâd eyleme
Âşıkı mânend-i Ferhâd eyleme
Azm-i hicrân cevr-i bünyâd eyleme
Müddeînün gönlini şâd eyleme

34[28]
Ey mükerrem sûret ü hüsn ü cemâl
Devletün devrinde buldı cân visâl
Ravza-i rızvân u hûru'l-ayn senün
Çekdi hüsnün hasretinden infi'âl

35[29]
Âşıkun râzını gel fâş eyleme
Kasd-ı cân-ı rind ü evbâş eyleme
Dilberâ sen bağrumı daş eyleme
Kanlu yaşumdan meni yaş eyleme

[28] Bu tuyug, sadece Erivan nüshasında vardır (Hüzeyinzade 1966: 83).
[29] Bı tuyug, sadece Tahran nüshasında vardır (Nüsha v. 141a; Alemdâri 1385: 314)